

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Eripedagoogika õppekava

Ruth Vaik-Luga

**ÕPETAJATE HINNANGUD AABITSATELE
LASTE ÕPIOSKUSTE TOETAJANA**

Bakalaureusetöö

Juhendajad: Piret Soodla
Mare Mürsepp

Läbiv pealkiri: Aabits õpioskuste toetajana

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendajad: Piret Soodla (PhD), Mare Mürsepp(PhD)

.....
(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Pille Häidkind (PhD)

.....
(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2013

Sisukord

Sissejuhatus	3
Teoreetilised lähtekohad	3
Aabitsa ülesanded.....	3
Uurimusi aabitsa didaktilise kvaliteedi osas	5
Õpioskuste mõiste ja areng	8
Uurimustöö eesmärgid	9
Meetod.....	10
Valim	10
Mõõtvahend ja protseduur.....	10
Tulemused	12
Hinnangud aabitsate võimaluste kohta keeleliste osaoskuste arendamisel	12
Õpetajate hinnangud aabitsate motivatsioonilise aspekti kohta	15
Õpetajate hinnangud aabitsatele üldiste õpioskuste arendamise kohta	16
Õpetajate hinnangud ainetevahelise seostamise ja maailmapildi rikastamise kohta aabitsates	17
Õpetajate hinnangud aabitsate lugemismaterjali keerukusele.....	18
Hinnangud aabitsa kujundusele.....	22
Arutelu.....	24
Resümee	27
Abstract	28
Kasutatud kirjandus	30
LISAD	32

Sissejuhatus

Aabits on traditsiooniliselt olnud esimene raamat, millega laps kooli minnes kokku puutub. Seepärast on aabitsale püstitatud väga kõrgeid nõudmisi, aabits peaks olema väga hea igas mõttes, nii väärtuste vahendaja ja õpihuvi tekitajana kui ka õpioskuste toetajana. Oluline on, et aabits oleks lapsele jõukohane, keeleliselt arusaadav ning soodustaks lugema õppimist ja üldse kogu keelelist arengut. Kui aabits on lapsele liiga keerulise sõnavaliku ja lauseehitusega, võib laps kogeda ebaedu ja tal võib tekkida õppimise suhtes vastumeelsus.

Käesoleva bakalaureusetööga uurisin, kuidas õpetajad hindavad aabitsate jõukohasust laste õpioskuste, keeleliste oskuste arendamise ning lugemishuvi äratamise seisukohast. Nimetatud aspektidest on aabitsaid Eestis suhteliselt vähe uuritud.

Teoreetilised lähtekohad

Aabitsa ülesanded

Aabitsat on defineeritud kultuuriloolises plaanis kui õppevahendit elementaarse lugemis-, kirjutamis-, ja arvutamisoskuse omandamiseks (Krusten et al, 2006, 7). Haridus- ja Teadusministeeriumi õppekirjanduse alased dokumendid sätestavad, et 1. klassi esimese poolaasta eesti (vene) keele õpikut nimetatakse aabitsaks (Haridus- ja Teadusministri määrus 23.03.2007 nr 26).

Aabitsa tähendust väärtuskasvatuses ja lugemaõpetamises on rõhutanud paljud autorid (Karlep, 1999; Heier, 2006; Hiie & Mürsepp, 1990; Laherand, 1996; Reidolv, 2006). Tänapäeval on tõstatatud küsimus, kas aabits on enam lugemaõppimise vahend, kuna paljude laste lugemiskogemus on alanud enne kooli pildi- ja juturaamatutest ja muudest lugemiskeskonna võimalustest (Reading Primers ..., 2012).

Mürsepp (1998) leiab, et aegade jooksul on aabitsatesse tekkinud palju koostisosi, nagu tähestik, harjutussõnad tähtede õppimiseks, pildid tähe kuju rõhutamiseks, häälikuõpetust teenivad märgid, kõnearenduspildid, pildisarjad ja -rühmad sõnavara omandamiseks, normaalsõna meetodi puhul pilt-sõna-häälik skeemid, mõtlemisülesanded, rütmilised harjutuslaused, riimid, sõnamängulised salmid,

süntheetilise lugemaõpetamise meetodi puhul tähestikluuletus, jutud (sh eraldi taotlusena kas didaktilised lastejutud, kirjandusklassika, aimetekstid), keeleõpetuse osad (näitelaused, tulbad sõnade võrdluseks, ristsõnad jm sõnamõistatused, erinevate kirjašriftide lugemise harjutused), tarbetekstid ja kalendrielemendid.

Kõik nimetatud koostisosad ei saa mahtuda ühte ja samasse aabitsasse. Kindlasti peab aga aabitsas olema teatud süsteemne valik keeleliste oskuste ja üldiste õpioskuste arendamiseks vajalikke komponente. Lähtudes riikliku õppekava eesti keele ainekavas (Vabariigi Valitsuse 28. jaanuari 2010. a määruse nr 14 „Põhikooli riiklik õppekava“ lisa 1) toodud nõuetest 1. klassi lõpetaja õpitulemustele, peab aabits võimaldama arendada häälikanalüüsi ja häälikute eristamise oskust, lugemistehnilisi oskusi, kirjutamis-, kuulamis- ja eneseväljendusoskust, arendama lapse sõnavara ja teha hääldusharjutusi. Oluline on ka tekstimõistmise oskuse arendamine.

Põhikooli esimeses kooliastmes tegeldakse integreeritult keeleliste osaoskuste – kuulamise ja kõnelemise – õpetamisega ning kujundatakse esmane lugemis- ja kirjutamisoskus. Suur osa õppimisest toimub teksti lugemise vahendusel, mis seab nõudmised varajase ja eduka lugemisoskuse omandamisele (Uibu & Voltein, 2010).

Hallap ja Padrik (2008) toovad välja lugema õppimise omaette oskuse, milleks on sõna kokku veerimine (süntees) ja oletuse (hüpoteesi) loomine sõna kõla kohta. Nii lugemisel kui kirjutamisel on vaja leida tähtedele vastavad häälikud, kirjutamisel häälikutele vastavad tähed.

Väga oluline on lapse võime ja oskus tekstist aru saada ning selle põhjal vestelda. Loetu-kuuldu seostamine konkreetse ja isiklikult läbielatuga valmistabki esimestel kooliaastatel õpilastele kõige suuremaid raskusi (Säljo, 2003; viidanud Uibu & Voltein, 2010).

Aabitsa didaktiliste elementide valik sõltub konkreetse komplekti autorite didaktilistest arusaamadest ja ka emotsionaalses plaanis eelistustest. Autorite taotlused peaksid selguma aabitsat saatvast õpetajaraamatust. Kuna käesolevas uurimuses analüüsitavate aabitsate juurde ei kuulu igal puhul õpetajaraamatut, on nende osa praegusest uurimusest välja jäänud. Empiirilisel uuritakse üksnes käibelolevaid aabitsaid ja õpetajate hinnanguid nende aabitsate koostisosadele ja didaktilistele aspektidele.

Uurimusi aabitsa didaktilise kvaliteedi osas

Käesoleva töö fookust silmas pidades jäetakse siinkohal kõrvale väärtushinnangute jm tekstide sisusse puutuvad uurimused, ja keskendutakse teksti keerukust, lugemisoskuse arengut jt lugemisõpetuslikke aspekte käsitlevatele uurimustele. Didaktilise kvaliteedi all mõtleb autor seda, kuivõrd õpik toetab õpioskuste arengut, kuna õpiku ülesandeks on aidata lapsel õppida ja ka õpetajal õpetada. Õppeteksti loetavuse ja keerukuse probleemidega on tegelnud Mikk (1979, 1980, 1995, 2000, 2003, 2007), Plado (2005), Kerge ja Puksand (2011), konkreetselt aabitsa tekstide omadusi on uurinud Rand (2008) ja Hiie (2011).

Mikk (1995, 2000) toob välja õppekirjanduse hindamise aspektid: sõnavara eakohasus, arusaadavalt selgitatud uued mõisted, õpik peab äratama huvi aine vastu, õpiku keel peab olema selge ja ülevaatlik, arusaadav nõrgemaile, lausete pikkus ja keerukus peaks vastama õpilase lugemisoskusele, õpikus peaks liikuma tuntult tundmatule, illustratsioonid peaksid olema huvitavad, materjal esitatud loogiliselt ning õpiku sisu seotud teiste ainetega. Oluline on õpiku juures veel, kuivõrd võimaldab õppekomplekt diferentseeritud õpetust, kas õpik sisaldab piisavalt erineva raskusega harjutusmaterjali ja lisamaterjali tugevamatele. Üks õpiku põhiomadusi on tema arusaadavus. Maades, kus on kehtestatud riiklik õppekava, hinnatakse õpiku vastavust õppekavale.

Teksti keerukust defineerib Mikk (2003) kui teksti omadust tekitada pinget teksti mõistmisel, omandamisel jne. Keerukus on teksti objektiivne omadus, mis sõltub ainult tekstist, näiteks selle sõnadevalikust, lauseehitusest jne. Keerukusele lähedane mõiste on teksti raskus. Teksti raskus sõltub nii teksti keerukusest kui ka õpilase võimekusest. Tugevale õpilasele on ka keerukas tekst kerge, nõrgale õpilasele lihtne tekst raske.

Miku (1979) järgi saab õpikuteksti keerukust hinnata selle mitut komponenti uurides, kuna ühe komponendi järgi pole võimalik saada täielikku pilti. Tulemuste tõlgendamisel soovib Mikk arvestada, et teksti liigne lihtsus kahjustab õpilaste väljendusoskuse arengut. Õpikutekst peab ideaalis oma väljendusrikkuse ja täpsusega andma õpilastele eeskujut, kuid samal ajal olema hästi mõistetav. Kõige edukamalt arendab õpilaste väljendusoskust optimaalse keerukusega tekst, mis sisaldab õpilastele uudseid sõnu, keelendeid ja fakte õpilastele mõistetaval määral. Läänemetsa (2000)

järgi tuleks jõukohasuse hindamisel jälgida ka materjali esitamise loogilisust, mis võimaldab õppijal tekstist aru saada ja uusi teadmisi paremini ja kindlamalt omandada. Et uut õppematerjali mõista, peab see toetuma varemõpitule.

Õppeteksti keerukuse komponendid on Miku (2003) uurimuste kohaselt pikad laused, mis muudavad õppeteksti raskeks, sest need ei mahu õpilase töömällu ei esimesel ega võib-olla ka järgmistel lugemistel. Teine komponent on õpilasele tundmatud sõnad. Tuntud sõna puhul tekib kergesti kujutluspilt selle tähendusest. Sõna seostub tegelikkusega ja õpilane mõistab teksti. Tundmatute sõnade puhul niisugust seost ei teki. Väga oluline teksti keerukuse näitaja on sõnade pikkus. Mida pikem sõna, seda raskem on tavaliselt seda mõista. Pikad nimisõnad on sageli abstraktsed, tähistavad teaduslikke mõisteid ja esinevad keeles harva. Seega on sõna pikkus selle keerukuse komponentidega tugevasti seotud ja on seetõttu kergesti arvutatav, kompleksne keerukuse näitaja (Mikk, 2003). Ka Puksand ja Kerge (2011) kirjutavad, et pikkade sõnade ja lausetega teksti on raske jälgida. Maanso (1979, 1981, 1982 jm; viidanud Puksand ja Kerge 2011) on uurinud õpikute võõrsõnalisust, pikkade sõnade osatähtsust jm, mis sisule keskendumist segab. Ta on leidnud, et mida noorem on laps ja mida väiksem tema lugemisoskus, seda rohkem põhjustavad pikad sõnad takerdumist.

Püsivalt on osutatud õpiku raskusastme korrelatsiooni lausete ja sõnade pikkusega (nt Mikk 1980; Elts 1995; Mikk jt 2001 jm). Mikk (1979) on isegi tuvastanud, et keerulisema õpikuga ainetes on edasijõudmatus suurem. Seepärast keerulise sisu puhul on eriti oluline lihtne esituslaad (Mikk, 2007).

Kolmas keerukuse komponent on teksti elukaugus, abstraktsus. Mõtlemine abstraktsete mõistetega areneb sedamööda, kuidas koolis neid mõisteid õpetatakse. Seetõttu ei tohiks algklasside õpikutekstides abstraktseid sõnu peaaegu olla (Mikk, 2003).

Aabitsatekstide keerukust on uurinud üliõpilased Rand (2008), Hiie (2011) jt.

Rand (2008) analüüsis oma bakalaureusetöös kirjastuste Koolibri ja Avita kahe uuema aabitsa lugemismaterjali lingvistilisest küljest. Tulemuste põhjal selgus, et lugemismaterjali keerukus kasvab nimetatud aabitsate alguses kiiresti, mida näitab nii 3- ja enamasilbiliste, kaashäälikuühendit sisaldavate sõnade kui liitsõnade kasutuselevõtt. 6–7-sõnalised laused on samuti kasutusel hiljemalt 3. tähe õppimisest alates (Rand, 2008).

Lühemad read ja kitsamad veerud teevad üldse, kuid eriti lugemiskeskuste, tähelepanuhäirete jms puhul lugemise lihtsamaks (Pedley 2006; viidanud Puksand ja Kerge 2011). Plado (2005) kirjutab, et oluline on mahutada lause ühele reale ning loetelu esitada tulbana, sest see annab mõistetavusele olulist efekti. Praegusest heakskiidetud tavakooli õpikutest, sealhulgas ka aabitsatest võib leida hulganisti näiteid laste arengupsühholoogia põhitõdede eiramisest. Näiteks Rand (2008) jõudis oma bakalaureusetöös järeldusele, et kasutatavad aabitsad ei arvesta piisavalt lugeda mitte oskavate õpilaste vajadusi lugemiskeskuste arendamisel ning õpetajatel tuleb otsida nende laste jaoks sobivamaid lugemistekste. Rand (2008) leidis, et juba aabitsa esimeses veerandis lisanduvad lugemismaterjali keeruka struktuuriga ning pikad sõnad, tekstide pikkused kasvavad kiiresti.

Aabits on esimene kooliõpik, mis peaks kõiki lapsi lugemaõppimisel abistama. Seetõttu on keerukuse aspekt eriti oluline ja paras, sobivalt tõusev raskusaste võtmeküsimus tekstimaterjali arenduslikust aspektist. Aabitsatekstitid peavad alluma lihtsa keele reeglitele veelgi enam kui kõik ülejäänud tekstid, sest mitmedki lapsed saavad alles aabitsatekstitest oma esimese lugemiskogemuse. See saab olla positiivne vaid siis, kui lapsed neid tekste ka mõistavad (Mikk, 2007).

Rand (2008) leidis oma uurimustöös, et hetkel kasutusel olevates aabitsates on vähem materjali lugemise eelharjutusteks, väiksemate üksuste lugemisest liigutakse kiiremini suuremate poole. Juba aabitsa esimeses veerandis lisanduvad lugemismaterjali keeruka struktuuriga ning pikad sõnad, tekstide pikkused kasvavad kiiresti.

Hiie (2011) uuris samuti oma bakalaureusetöös aabitsatekstitde keerukust ning leidis, et Tungla ja Hiiepuu aabitsas esineb palju sõnu, mis on keeruka häälikulise struktuuriga ning mille tähendust laps ei pruugi teada. Spetsiaalset tööd nende sõnade semantiliseks analüüsiks aabitsas ei leidu.

Käesolev töö uurib, kui kõrgelt õpetajad hindavad õpetuslikke võimalusi käibivates aabitsates .

Õpioskuste mõiste ja areng

Õpioskused on oskused teadmisi omandada (lisada, suurendada), teadmisi seostada (organiseerida), struktureerida ja kasutada, teadmisi ja nendevahelisi seoseid teadvustada ja vajadusel teadmisi ümberstruktureerida (Kikas,s.a). Pedastsaare järgi (s.a.) on õpioskused suutlikkus oma õppimist ise juhtida: seada eesmäärke, õppimist kavandada, jälgida oma õppimisprotsessi, kontrollida ja hinnata oma õpitulemusi ning oma tegevust korrigeerida. Õpioskus eeldab metakognitsiooni – oma õppimisprotsessi kõrvalt jälgimist ja analüüsimist (Pedastsaar, s.a.) Metakognitiivne teadlikkus, oma tegevuse kontrolli võime ja üldised õppimisoskused kujunevad aeglaselt (Krull, 2000). Ka on õpilaste võimete arengus individuaalsed erinevused väga suured. Nii lugemisoskuse kui ka teiste õppimisoskuste kujunemisel on keskne osa metakognitsioonivõimel. Kui õpilane suudab teadvustada oma tegevuse eesmäärke, seda planeerida ja selle tõhusust jälgida, on tal kõik eeldused tulemuslikuks õppimiseks.

Leinbocki (1996, viidanud Pedastsaar, s.a) õpioskuste liigituse järgi on õpioskused:

- ♦ alusõpioskused (baasoskused) – lugemis-, kirjutamis-, kõnelemis-, kuulamis-arvutamise-, mõõtmise-, vaatlusoskus, lisaks õpiku, sõnastiku, arvuti kasutamise oskus, probleemide lahendamise oskus, info hankimise oskus jne.
- ♦ tunnetuslikud õpioskused – tunnetuse tahtelise juhtimise oskused (tähelepanu, mälu, mõtlemise ja fantaasia aktiveerimise oskused, keskendumisoskused jne.)
- ♦ organisatsioonilised õpioskused – õppimise ja puhkamise režiim, erinevate õpitegevuste sobiv järjestamine ja jaotamine, õppimise planeerimine, õppimishügieen, infokartoteekide ja konspektide koostamine jne.
- ♦ sotsiaalsed õpioskused – oskus teisi kuulata, oskus lülituda mõttevahetusse, oskus kaaslasti ergutada, soleerijaid pidurdada jne.

Üldisi õpioskusi on vaja õpilasel aidata omandada. Õppimise protsessis on tähtsaim lapse seesmine aktiivsus – laps konstrueerib oma teadmised ise (Kikas, 2010).

Õppimisoskuste kujundamine on üldhariduskooli üks põhieesmäärke. Kasvatustöö põhirõhk on üldise õppimis- ja mõtlemisoskuse kujundamisel (Krull, 2000).

Põhikooli riiklikus õppekavas (Vabariigi Valitsuse 28. jaanuari 2010. a määruse nr 14 „Põhikooli riiklik õppekava“ lisa 1) on sätestatud, et keele- ja kirjandusõpetus arendavad olulisi õpipädevusi: kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki

tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, eri allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist. I kooliastmes on kolm õppevaldkonda: suuline keelekasutus (kuulamine, kõnelemine), lugemine ja kirjutamine. Suuline keelekasutus hõlmab eneseväljendust argiolukorras ning eakohase suulise teksti mõistmist ja edasiandmist. Lugemise õpetamisel kujundatakse oskust töötada tekstiga eakohaste juhiste alusel. Kirjutamise õpetusega kujundatakse õigekirjaoskus õpitud keelendite piires ja suutlikkus end eesmärgipäraselt kirjalikult väljendada. Õppimist käsitatakse väljundipõhiselt st selliste teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtushoiakute ja -hinnangute omandamist, mis on vajalikud igapäevaelus toimetulekuks, kusjuures õpilane on õppeprotsessis aktiivne osaleja, kes võtab võimetekohaselt osa oma õppimise eesmärgistamisest, õpib iseseisvalt ja koos kaaslastega, õpib oma kaaslasi ja ennast hindama ning oma õppimist analüüsima ja juhtima.

Oma uurimustöös uurisin õpetajate hinnanguid aabitsatele kui järgmiste õpioskuste toetajatele: keelelised oskused (hääldamine, häälimine ja häälikanalüüs, lugemine, kirjutamine, kuulamine, kirjutamine), eneseväljendusoskused ja üldised õpioskused.

Uurimustöö eesmärgid

Lähtudes teoreetilistest alustest seadsin ma uurimistöö eesmärgiks välja selgitada, mil määral Eestis kasutusel olevad aabitsad aitavad õpetajate hinnangul täita laste keeleliste oskuste ja üldiste õpioskuste arendamise funktsiooni. Õpetajate hinnangutest uurisin järgmist.

1. Hinnangud aabitsa üldisele raskusastmele.
2. Hinnangud erinevate keeleliste ja õpioskuste arendamise võimaluste kohta aabitsas.
3. Hinnang aabitsate motivatsiooniliste aspektide kohta.
4. Hinnangud ainetevahelise seostamise ja maailmapildi rikastamise kohta aabitsates.
5. Hinnanguid aabitsa tekstimaterjalile.
6. Hinnanguid aabitsa kujundusele.

Lähtudes õpetajate hinnangute uurimisest esitasin järgmised uurimisküsimused.

1. Kuidas hindavad õpetajad aabitsate üldist raskusastet?
2. Kuidas hindavad õpetajad aabitsate võimalusi laste keeleliste oskuste arendamisel?
3. Kuidas hindavad õpetajad aabitsate võimalusi laste üldiste õpioskuste arendamisel?

4. Kuidas hindavad õpetajad aabitsa tekstimaterjali?
5. Kuidas hindavad õpetajad aabitsate motivatsioonilist aspekti?
6. Kuidas hindavad õpetajad aabitsa kujundust?

Meetod

Valim

Uurimise tarbeks viidi läbi küsitlus, millele vastas kokku 278 õpetajat erinevatest Eesti koolidest. Vastanutest täitis ankeedi täielikult 128 õpetajat. Käesoleva uuringu valimi moodustavad 128 õpetajat, kes täitsid ankeedi lõpuni.

Vastanute seas oli klassiõpetajaid, eripedagooge, aineõpetajaid (ajalugu, inimeseõpetus, informaatika, käsitöö, õpiabi, majandus, kehaline kasvatus, muusika, kunst) ja muu eriala lõpetanud õpetajad (lasteaiakasvataja, sotsiaaltöö korraldaja, joogaõpetaja).

128-st valimisse kuulunust olid 127 naist ja üks mees.

Töökogemuse alusel jaotusid küsitlusele vastanud õpetajad järgmiselt: vähem kui aasta olid töötanud kolm õpetajat (2%), kaheksal õpetajal oli kogemust 1-5 aastat (6%), kuuel õpetajal 6-10 aastat (5%), kümnel õpetajal 11-15 aastat (8%). 100 õpetajal oli töökogemust üle 15 aasta (79%). Üks õpetaja ei avaldanud oma töökogemuse pikkust.

Haridustasemelt oli 98 õpetajal (77%) magistritasemel kõrgharidus, rakenduskõrgharidus oli 22 õpetajal (17%), kesk-eri haridus seitsmel (5%) ja keskharidus ühel õpetajal (1%).

Mõõtvahend ja protseduur

Uuringu jaoks koostasid koos töö juhendajatega (Piret Soodla ja Mare Mürsepp) küsitluse, mille põhjal tegin veebipõhise ankeedi (tarkvaraprogrammis *Lime Survey*). Küsimustik koosnes 4 plokist, milles oli kokku 66 valikvastustega küsimust Eesti koolides kasutusel olevate aabitsate kohta.

Küsimuste plokid olid järgmised:

1. Hinnang aabitsa üldisele raskusastmele, sisaldas ühe valikvastustega küsimuse. Hinnang anti viiepallisel skaalal (*liiga lihtne, lihtne, paras, raske, liiga raske*).
2. Hinnangud erinevate õpioskuste, keeleliste oskuste, üldiste õpioskuste ja motivatsiooni arendamise võimaluste kohta aabitsas, kokku 17 valikvastustega küsimust. Hinnati viiepalli skaalal (*väga vähesel määral, vähesel määral, keskmiselt, suurel määral, väga suurel määral*).
3. Hinnangud aabitsa tekstimaterjalile, sisaldas 12 valikvastustega küsimust. Hinnati viiepalli skaalal (*väga ebasobiv, ebasobiv, keskmine, sobiv, väga sobiv*).
4. Hinnang aabitsa kujundusele, sisaldas 5 valikvastustega küsimust. Hinnati viiepalli skaalal (*väga vähesel määral, vähesel määral, keskmiselt, suurel määral, väga suurel määral*) (vt. Lisa 1).

Hindamiseks oli valikus neli aabitsat:

- Tungal, L., Hiiepuu, E., Valter, E. (2006). AABITS. Tallinn. Avita. (edaspidi T & H).
- Keller, V., Kuusk, A., Rattus, S., Zarip, C., Lukk-Toompere, R. (2011). AABITS. Tallinn. Avita. (edaspidi K & K) .
- Vaiksoo, J. & Toomla, J., Toomla, S., Ilves, K. (2011). AABITS. Tallinn. Koolibri. (edaspidi V & T).
- Soans, K. & Rahn, K. (2011). AABITS. Tallinn. Maurus.
- Muu... Õpetajal oli võimalus ise märkida kasutatav aabits.
Muudest aabitsatest märkisid õpetajad ühel korral
S.Laidla, S., Kütimets, K., Kütt, M.(2012). AABITS (publitseerimata) ja
ühel korral Mürsepp, M. (1996). Hubert teeb aabitsat ehk hiirepogade
seiklused laias maailmas. Tallinn. Koolibri.

Küsimustiku saatsin erinevatesse Eesti koolidesse ning seda levitati ka Eesti Lugemisühingu, Klassiõpetajate Liidu ja Koolielu kodulehtede kaudu. Küsimustik oli vastamiseks avatud 4. detsembrist 2012 a. kuni 31. jaanuarini 2013 a. Sellel ajavahemikul kogusin andmeid õpetajate hinnangute kohta erinevatele aabitsatele. Saadud andmed kodeerisin programmis *Excel*. Andmeanalüüsi viisin läbi programmide *Excel* ja *Statistica.10* abil.

Tulemused

Valdav enamus õpetajatest (119 õpetajat) hindas ühte aabitsat, osa õpetajaid (9 õpetajat) aga mitut.

Kokku oli T & Hiiepuu aabitsa kohta antud 74 hinnangut, K & K aabitsa kohta 14 hinnangut ja V & T aabitsa kohta 48 hinnangut. Üks õpetaja valis hindamiseks Kütimets & Laidla aabitsa, Soans & Rahn aabitsa kohta hinnanguid ei antud. Kuna õpetajad andsid hinnanguid ainult kolme aabitsakomplekti kohta, siis edasises analüüsis kajastuvadki vaid nende kolme komplekti kohta antud hinnangud.

Iga aabitsa hindamise juures andsid õpetajad ka teavet, millisel õppeaastal valitud aabitsakomplekti kasutati ja kui palju oli klassis õpilasi, kes nimetatud aabitsa järgi õppisid. Vastustest selgus, et hinnatud õppematerjalidest kasutati ülekaalukalt läbi aastate kõige rohkem T & H ja V & T aabitsakomplekte. K & K aabitsat kasutati võrdselt nii eelmisel õppeaastal (kui see aabits alles ilmus) kui ka käesoleval õppeaastal. Nimetatud aabitsakomplekte kasutati erineva suurusega klassides.

Hinnangud aabitsate võimaluste kohta keeleliste osaoskuste arendamisel

Keeleliste osaoskuste arendamise plokis oli 8 valikvastustega küsimust (vt. Tabel 1).

Sõnavara arendamise osas hindasid õpetajad heaks aabitsaks nii T & H kui ka V & T aabitsat. Mõlema aabitsa puhul arvas valdav osa õpetajatest, et aabits võimaldab arendada lapse sõnavara suurel määral või keskmiselt (vt Lisa 2, joonis 1). K & K aabitsa hinnangud jaotusid ühtlasemalt, võimaldades õpetajate arvates arendada lapse sõnavara enamasti väga suurel määral, suurel määral või keskmiselt. Sõnavara hinnangute keskmised tulemused on esitatud tabelis 1 (1. väide). t-testi tulemused näitasid, et sõnavara arendamise osas ei olnud aabitsate võrdluses olulisi erinevusi: T & H ja K & K ($t(86) = 0,35$, $p = 0,72$); T & H ja V & T ($t(86) = 0,35$, $p = 0,72$); V & T ja K & K ($t(60) = 0,12$, $p = 0,90$). Seega, õpetajad hindasid aabitsaid sõnavara arendamise toetajana üsna sarnaselt.

Tabel 1. Hinnangud laste keeleliste osaoskuste arendamise võimaluste kohta aabitsates

Väide	T & H		V & T		K & K	
	M	SD	M	SD	M	SD
Aabits võimaldab ...						
1. arendada lapse sõnavara	3,70	0,74	3,81	0,61	3,79	1,12
2. arendada lapse lugemistehnilisi oskusi	3,90	0,71	3,48	0,85	3,00	0,96
3. arendada lapse loetust arusaamise oskust	3,82	0,80	3,42	0,79	2,86	1,10
4. arendada lapse kirjutamisoskust	3,41	0,86	3,10	0,86	2,86	0,77
5. arendada lapse kuulamise oskust	3,81	0,73	3,48	0,85	3,29	1,07
6. arendada lapse eneseväljendusoskust	4,10	0,78	3,56	0,87	3,50	1,16
7. teha hääldusharjutusi	4,08	0,90	2,48	0,74	2,29	0,91
8. arendada lapse häälikanalüüsi oskust	3,69	0,95	2,63	0,87	2,21	0,89

Märkus 1. T & H = Tungal, L., Hiiepuu, E., & Valter, E. (2006). Aabits; V & T = Vaiksoo, J. & Toomla, J., Toomla, S., Ilves, K. (2011). Aabits; K & K = Keller, V., Kuusk, A., Rattus, S., Zarip, C., Lukk-Toompere, R. (2011). Aabits.

Märkus 2. M = aritmeetiline keskmine; SD = standardhälve.

Lugemistehniliste oskuste arendamise poolest hinnati parimaks T & H aabitsat, mis täidab seda ülesannet enamuse õpetajate hinnangul suurel määral. V & T aabits võimaldab arendada lugemistehnilisi oskusi keskmiselt või suurel määral enamuse vastanute arvates. K & K aabits arendab nimetatud oskusi suurema osa õpetajate arvates keskmiselt (vt. Lisa 2. joonis 2). t-testi tulemused näitasid, et aabitsate võrdluses ilmnis statistiline erinevus T & H ja K & K vahel ($t(86) = 4,14$, $p < 0,001$) ja T & H ja V & T vahel ($t(120) = 3,00$, $p = 0,003$), kõrgemaks hinnati T & H aabitsa lugemistehniliste oskuste arendamise võimalusi. V & T ja K & K aabitsate võrdluses ilmnis statistiline erinevus tendentsina ($t(60) = 1,8$, $p = 0,077$) (vt. Tabel 1, väide 2). Seega, õpetajad hindasid kõige kõrgemalt T & H aabitsat, millele järgnesid V & T ning K & K aabitsa kohta antud hinnangud.

Kõige rohkem leiti, et **loetust arusaamise oskust** võimaldab arendada T & H aabits. Suur osa vastanutest hindas, et V & T aabits võimaldab arendada loetust arusaamise oskust keskmiselt. K & K aabitsa hinnangud loetu mõistmise arendamise võimaldamisele jagunesid ühtlasemalt – osa arvas, et aabits võimaldab loetu mõistmist arendada vähesel määral, osa, et keskmiselt ja osa et suurel määral (Lisa 2, joonis 3). t-testi tulemused näitasid olulisi statistilisi erinevusi hinnangute vahel: T & H ja V & T ($t(86) = 3,90$, $p < 0,001$; T & H ja K & K ($t(120) = 2,80$, $p = 0,006$). See tähendab, et T & H aabitsat hinnati nimetatud aspektist oluliselt kõrgemalt kui teisi aabitsaid. V & T aabitsat hinnati loetu mõistmise oskuse arendamise seisukohalt kõrgemalt kui K & K aabitsat ($t(60) = 2,12$, $p = 0,04$) (vt. Tabel 1, väide 3).

Kirjutamisoskuse arendamise poolest hinnati parimaks T & H aabitsat, mis võimaldab nimetatud oskust arendada suurel määral valdava enamuse hinnangul. V & T aabits võimaldab kirjutamisoskust arendada keskmisel määral. K & K aabitsa hinnangud jaotusid ühtlasemalt, osa vastajate arvates võimaldab aabits kirjaoskust arendada suurel määral, osa hinnangul keskmiselt ja osa arvates vähesel määral (Lisa 2, joonis 4). t-testi tulemused näitasid statistiliselt olulisi erinevusi hinnangutes erinevate aabitsakomplektide kohta: T & H kohta anti kõrgemaid hinnanguid kui K & K kohta ($t(86) = 2,22$, $p = 0,003$), erinevus T & H ja V & T hinnangute vahel oli statistiliselt piiripealse olulisusega ($t(120) = 1,90$, $p = 0,06$). V & T ja K & K hinnangud kirjutamisoskuse arendamise aspekti osas ei erinenud ($t(60) = 1,00$, $p = 0,34$) (Tabel 1, väide 4).

Kuulamisoskust võimaldab valdava enamuse vastajate arvates suurel määral arendada T & H aabits, V & T aabits võimaldab kuulamisoskust arendada keskmisel määral enamuse vastajate hinnangul, K & K aabitsa hinnangud jaotusid ühtlasemalt, osa vastajate arvates võimaldab aabits kuulamisoskust arendada suurel määral, osa hinnangul keskmiselt ja osa arvates vähesel määral (Lisa 2, joonis 5). t-testi tulemused näitasid olulisi statistilisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 2,30$, $p = 0,025$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 2,30$, $p = 0,024$). t-test ei näidanud olulisi erinevusi V & T ja K & K ($t(60) = 0,71$, $p = 0,50$) aabitsate võrdlusel (Tabel 1, väide 5). Seega, kuulamisoskuse arendamise aspektist hinnati kõrgemini T & H aabitsat, V & T ning K & K aabitsaid hinnati sarnaselt.

Eneseväljendusoskuse arendamise poolest hinnati kõige paremaks T & H aabitsat, mis võimaldab lapsel arendada jutustamisoskust ja arutlemisoskust õpetajate arvates suurel määral. V & T aabits võimaldab eneseväljendusoskust arendada keskmiselt ning K & K aabitsa hinnangud jaotusid ühtlasemalt (osa vastajate arvates võimaldab aabits eneseväljendusoskust arendada suurel määral, osa hinnangul keskmiselt ja osa arvates vähesel määral) (Lisa 2, joonis 6). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K aabitsate võrdlusel ($t(86) = 2,40$, $p = 0,02$) T & H ja V & T võrdlusel ($t(120) = 3,51$, $p < 0,001$). t-test ei näidanud olulisi erinevusi V & T ja K & K aabitsate võrdlusel ($t(60) = 0,22$, $p = 0,82$) (Tabel 1, väide 6). Kuulamisoskuse arendamise aspektist hinnati seega kõrgeimini T & H aabitsat, V & T ning K & K aabitsate kohta antud hinnangud olid sarnased.

Häädusharjutuste tegemist võimaldas T & H ning V & T aabits valdava enamuse arvates keskmisel ja suurel määral, K & K aabitsas jaotusid hinnangud suhteliselt võrdselt, väga suurel määral, suurel määral või keskmiselt vahel (Lisa 2, joonis 7.) t-testi tulemused näitasid

statistiliselt olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 6,81, p < 0,001$) ning T & H ja V & T võrdlusel ($t(120) = 10,24, p < 0,001$). t-test ei näidanud olulisi erinevusi K & K ja V & T aabitsate võrdlusel ($t(60) = 0,81, p = 0,42$) (Tabel 1, väide 7). Nimetatud aspekti kohta antud hinnangud olid seega kõrgeimad T & H kohta, teiste aabitsate kohta antud hinnangud ei erinenud.

Ka ***häälik- ja foneemanalüüsi*** saab õpetajate arvates sooritada suurel või keskmisel määral T & H aabitsa abil, keskmisel määral saab häälikanalüüsi ja häälikupikkuste määramise oskust arendada enamus vastajate arvates V & T ning K & K aabitsa abil (Lisa 2, joonis 8.) t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 5,38, p < 0,001$) ning T & H ja V & T aabitsate vahel ($t(120) = 6,26, p < 0,001$). t-test ei näidanud olulisi erinevusi K & K ja V & T ($t(60) = 1,55, p = 0,13$) aabitsate võrdlusel (Tabel 1, väide 8). Seega, hinnangud olid kõrgeimad T & H kohta, V & T ning K & K aabitsate kohta antud hinnangud olid sarnased.

Õpetajate hinnangud aabitsate motivatsioonilise aspekti kohta

Motivatsiooniliste aspektide hinnangud aabitsate kohta on ära toodud tabelis 2.

Valdava enamuse õpetajate hinnangul võimaldab lapses suurel määral ***lugemishuvi*** äratada T & H aabits. V & T aabits võimaldab õpetajate hinnangul äratada lugemishuvi keskmisel määral, K & K aabitsa hinnangud lugemishuvi äratamisele jaotusid ühtlasemalt hinnangute *vähesel määral, keskmiselt ja suurel määral* vahel (Lisa 3, joonis 9). t-testi tulemused näitasid lugemishuvi äratamise aspektist olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 2,71, p = 0,008$) ning T & H ja V & T ($t(120) = 2,80, p = 0,006$) aabitsate võrdlusel (Tabel 2, väide 1). t-test ei näidanud olulisi erinevusi V & T ja K & K ($t(60) = 1,19, p = 0,24$) aabitsate võrdlusel. Õpetajate hinnangud olid seega oluliselt kõrgemad T & H kohta, võrreldes V & T ja K & K kohta antud hinnangutega.

Tabel 2. Hinnangud aabitsate motivatsiooniliste aspektide kohta

Väide	T & H		V & T		K & K	
	M	SD	M	SD	M	SD
Aabits võimaldab ...						
1. äratada lapses lugemishuvi	3,91	0,88	3,48	0,77	3,14	1,35
2. äratada lapses huvi eakohases vormis keelenähtuste vastu	3,57	0,91	3,23	0,72	2,57	1,28
3. toetada lapse loovust	3,92	0,86	3,19	0,70	3,00	1,04

Märkus 1. T & H = Tungal, L., Hiiepuu, E., & Valter, E. (2006). Aabits; V & T = Vaiksoo, J. & Toomla, J., Toomla, S., Ilves, K. (2011). Aabits; K & K = Keller, V., Kuusk, A., Rattus, S., Zarip, C., Lukk-Toompere, R. (2011). Aabits.

Märkus 2. M = aritmeetiline keskmine; SD = standardhälve.

Huvi keelenähtuste vastu tekitavad T & H aabits keskmisel ja suurel määral ja V & T aabits keskmiselt enamuse vastajate hinnangul. K & K aabitsa hinnangud jaotusid ühtlasemalt hinnangute vahesel määral, keskmiselt ja suurel määral vahel (Lisa 3, joonis 10). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K ($t(86) = 3,51$, $p < 0,001$), T & H ja V & T ($t(120) = 2,17$, $p = 0,032$) ning V & T ja K & K ($t(60) = 2,48$, $p = 0,016$) aabitsate võrdluses (Tabel 2, väide 2). Seega, nimetatud aspektist hinnati kõrgeimalt T & H aabitsat, järgmisena V & T aabitsat. Kõige madalamad hinnangud anti K & K kohta.

Loovuse toetamisele aitavad enamuse vastajate hinnangul suurel määral või keskmiselt kaasa T & H ja V & T aabits K & K aabitsa hinnangud jaotusid ühtlasemalt hinnangute vahesel määral, keskmiselt ja suurel määral vahel (Lisa 3, joonis 11). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 3,56$, $p < 0,001$) ning T & H ja V & T ($t(120) = 4,93$, $p < 0,001$) aabitsate võrdlusel, mis tähendab, et T & H aabitsat hinnati kõrgemalt kui V & T ja K & K aabitsat. t-test ei näidanud olulisi erinevusi V & T ja K & K ($t(60) = 0,78$, $p = 0,44$) aabitsate võrdlusel (Tabel 2, väide 3).

Õpetajate hinnangud aabitsatele üldiste õpioskuste arendamise kohta

Valdava enamuse õpetajate hinnangul võimaldab enim arendada **üldisi õpioskusi** T & H aabits. V & T ja aabits võimaldab arendada üldisi õpioskusi keskmisel määral. K & K aabitsa hinnangud jaotusid ühtlasemalt hinnangute vahesel määral, keskmiselt ja suurel määral vahel (Lisa 4, joonis 12). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja V & T vahel ($t(86) = 3,76$, $p < 0,001$), T & H ja K & K vahel ($t(120) = 3,26$, $p = 0,001$) ning V & T ja K & K (t

(60) = 2,04, $p = 0,05$) aabitsate võrdlemisel (Tabel 3, väide 1). Seega, üldiste õpioskuste arendamise aspektist hinnati kõrgeimalt T & H aabitsat, järgmisena V & T aabitsat. Kõige madalamad hinnangud anti K & K kohta.

Tabel 3. Hinnang aabitsa üldiste õpioskuste arendamise kohta

Väide	T & H		V & T		K & K	
	M	SD	M	SD	M	SD
Aabits ...						
1.võimaldab arendada üldisi õpioskusi (oma tegevust teadvustama, jälgima, kontrollima ja parandama)	3,61	0,86	3,13	0,70	2,64	1,01

Märkus 1. T & H = Tungal, L., Hiiepuu, E., & Valter, E. (2006). Aabits; V & T = Vaiksoo, J. & Toomla, J., Toomla, S., Ilves, K. (2011). Aabits; K & K = Keller, V., Kuusk, A., Rattus, S., Zarip, C., Lukk-Toompere, R. (2011). Aabits.

Märkus 2. M = aritmeetiline keskmine; SD = standardhälve.

Õpetajate hinnangud ainetevahelise seostamise ja maailmapildi rikastamise kohta aabitsates

Riiklikes ja ka kooli ainekavades on läbivaks teemaks ainetevaheline lõimimine ehk seostamine, et õpetada lapsi nägema asjade vahelist ühtekuuluvust – kõik on omavahel seoses, miski ei saa eksisteerida ilma teiste asjadeta. Ka aabitsas püütakse õppaineid omavahel siduda. Ainetevahelise seostamise ja maailmapildi rikastamise hinnangud on toodud ära tabelis 4.

Valdava enamuse õpetajate hinnangul on T & H ja V & T aabitsas *ainetevaheline seos* kajastatud keskmisel või suurel määral. K & K aabitsas on ainevaldkondade vahelise seostamise võimaldamise hinnangud jaotunud ühtlasemalt (Lisa 5, joonis 13). t-testi tulemused ei näidanud olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 0,65$, $p = 0,52$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 0,29$, $p = 0,77$) ega K & K ja V & T ($t(60) = 0,46$, $p = 0,64$) aabitsate vahelises võrdluses (Tabel 4, väide 1).

Tabel 4. Hinnang aabitsa ainetevahelise seostamise ja maailmapildi rikastamise kohta

Väide	T & H		V & T		K & K	
	M	SD	M	SD	M	SD
Aabits võimaldab ...						
1. teiste ainevaldkondadega (õppeainetega) seostamist	3,41	0,98	3,35	0,93	3,21	1,19
2. võimaldab rikastada laste maailmapilti	3,72	0,88	3,92	0,74	4,00	0,78

Märkus 1. T & H = Tungal, L., Hiiepuu, E., & Valter, E. (2006). Aabits; V & T = Vaiksoo, J. & Toomla, J., Toomla, S., Ilves, K. (2011). Aabits; K & K = Keller, V., Kuusk, A., Rattus, S., Zarip, C., Lukk-Toompere, R. (2011). Aabits.

Märkus 2. M = aritmeetiline keskmine; SD = standardhälve.

Laste **maailmapilti rikastab** enamuse vastanute hinnangul keskmisel ja suurel määral T & H aabits, V & T aabits võimaldab laste maailmapilti rikastada valdava enamuse hinnangul suurel määral. K & K aabitsa hinnangud jaotusid jällegi ühtlaselt keskmisel, suurel määral ja väga suurel määral vahel (Lisa 5, joonis 14). t-testi tulemused ei näidanud olulisi erinevusi aabitsatevahelises võrdluses (T & H ja K & K: $t(86) = 1,12$, $p = 0,27$, T & H ja V & T: $t(120) = 1,30$, $p = 0,20$, V & T ja K & K: $t(60) = 0,37$, $p = 0,72$) (Tabel 4, väide 2).

Õpetajate hinnangud aabitsate lugemismaterjali keerukusele

Valdav enamus õpetajatest hindas raskusastmelt parajaks T & H ja V & T aabitsa lugemistekste, samas oli ka vastajaid, kes arvasid, et V & T aabitsa tekstid on on rasked. Ka K & K aabits oli vastajate arvates raske või väga raske, kuid oli ka arvamusi, et nimetatud aabits on raskusastmelt paras (Lisa 6, joonis 15).

Aabitsa lugemismaterjali keerukuse hindamise plokis oli 13 valikvastustega küsimust (vt. Tabel 5).

Aabitsad, milles on eri raskusastmed lugemismaterjali ja ülesannete osas, ning mis võimaldavad õppetööd **individualiseerida**, on õpetajate hinnangul T & H aabits, kus saab erinevate hinnangute kohaselt väga suurel ja suurel määral rakendada lastele jõukohast tööd ja V & T aabits, milles on keskmisel ja suurel määral individualiseerimist võimaldavaid tekste. K & K aabitsas on individualiseerimist võimaldavat õppematerjali vähesel määral (Lisa 6, joonis 16). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi kõikide aabitsate võrdluses (T & H ja K & K: $t(86) = 5,89$, $p < 0,001$, T & H ja V & T: $t(120) = 3,66$, $p < 0,001$, K & K ja V & T: $t(60) = 3,48$, $p < 0,001$) (Tabel 5, väide 1). Seega, kõrgeimalt hinnati T & H aabitsat, sellele järgnesid hinnangud V & T ning K & K kohta (madalaimad hinnangud).

Tabel 5. Hinnang aabitsate lugemismaterjali keerukusel

Väide	T & H		V & T		K & K	
	M	SD	M	SD	M	SD
Aabits võimaldab ...						
1.rakendada individualiseerimist (eri raskusastmed lugemismaterjali ja ülesannete osas)	3,85	1,02	3,17	1,00	2,14	0,86
2. võimaldab liikuda lapsel parajas tempos kergemalt keerukamale lugemismaterjalile	4,07	0,83	3,19	0,96	2,29	1,20
3. lapsele jõukohast õppetööd	4,12	0,81	3,35	0,96	2,21	1,12
4. Lugemispalade sisuline eakohasus	4,32	0,70	3,98	0,76	2,71	0,91
5. Lugemispalade keeleline eakohasus	4,16	0,74	3,46	0,92	2,36	0,84
6. Lugemispalade pikkus	4,09	0,78	3,35	0,96	2,71	0,91
7. Juhendite selgus	4,12	0,72	3,60	0,79	3,14	0,77
8. Õppematerjali järjestus. (loogilisus, raskusastme tõus)	4,14	0,75	3,52	0,92	2,86	1,17
9. Lugemismaterjali raskusastme vastavus koolieelses õppekavas sätestatud eeldatavale lugemisoskusele	3,92	0,89	3,15	1,05	2,64	0,93
10. Lugemispalad sisaldavad palju pikki ja keerulisi sõnu, mis on lapsele raskesti mõistetavad.	1,86	0,75	2,98	0,93	4,14	0,77
11. Lugemispalad sisaldavad liiga pikki ja keerulisi lauseid, mis on lapsele raskesti mõistetavad	1,61	0,68	2,81	0,89	4,07	0,92
12. Lugemispalad sisaldavad piisavalt jõukohast lugemismaterjali nii nõrgale, keskmisele kui ka tugevale lugejale	3,68	1,04	2,94	0,91	2,21	0,89

Märkus 1. T & H = Tungal, L., Hiiepuu, E., & Valter, E. (2006). Aabits; V & T = Vaiksoo, J. & Toomla, J., Toomla, S., Ilves, K. (2011). Aabits; K & K = Keller, V., Kuusk, A., Rattus, S., Zarip, C., Lukk-Toompere, R. (2011). Aabits.

Märkus 2. M = aritmeetiline keskmine; SD = standardhälve.

Õpetajate hinnangul on **raskusastme tõus** paras T & H aabitsas. V & T aabits on selles osas hinnatud keskmiseks. K & K aabitsas on võimalik selline kergemalt raskemale tekstile liikumine vaid väga vähesel määral (Lisa 6, joonis 17).

t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi kõikide aabitsate võrdluses (T & H ja K & K: $t(86) = 6,80$, $p < 0,001$, T & H ja V & T: $t(120) = 5,37$, $p < 0,001$, K & K ja V & T: $t(60) = 2,92$, $p = 0,005$) (Tabel 5, väide 2). Seega, kõrgeimalt hinnati T & H aabitsat, sellele järgnesid hinnangud V & T ning K & K kohta (madalaimad hinnangud).

Jõukohast õppetööd saab laps teha õpetajate hinnangul T & H ja V & T aabitsaga. K & K aabits võimaldab jõukohast õppetööd keskmisel, vähesel või väga vähesel määral (Lisa 6, joonis 18.). Aabitsa raskusastme järgi hinnati K & K aabitsat raskeks, seega saab järeldada, et

ülesanded olid lastele pigem üle jõu käivad kui liiga kerged. t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi kõikide aabitsate võrdluses (T & H ja K & K: $t(86) = 7,57$, $p < 0,001$, T & H ja V & T: $t(120) = 4,76$, $p < 0,001$, K & K ja V & T: $t(60) = 3,77$, $p < 0,001$) (Tabel 5, väide 3).

Lugemispalade *sisulist eakohasust* hinnati väga sobivaks või sobivaks T & H ja V & T aabitsas. K & K aabitsa tekstide eakohasust peeti keskmiseks või ebasobivaks (Lisa 6, joonis 19). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K ($t(86) = 7,47$, $p < 0,001$); T & H ja V & T ($t(120) = 2,57$, $p = 0,012$) ning K & K ja V & T ($t(60) = 5,24$, $p < 0,001$) aabitsate võrdluses (Tabel 5, väide 4). Kõrgeimalt hinnati seega T & H aabitsat, sellele järgnesid hinnangud V & T kohta ning K & K kohta antud hinnangud olid kõige madalamad.

Ka *keelelise eakohasuse* poolest on T & H aabitsa lugemispalad õpetajate hinnangul sobivad või isegi väga sobivad. V & T aabitsa keeleline eakohasus on keskmine või sobiv. K & K aabitsa keelelist eakohasust hinnati aga ebasobivaks või keskmiseks (Lisa 6, joonis 20). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 8,18$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 4,65$, $p < 0,001$) ning K & K ja V & T ($t(60) = 4,01$, $p < 0,001$) aabitsate võrdluses (Tabel 5, väide 5). Kõrgeimalt hinnati seega T & H aabitsat, sellele järgnesid hinnangud V & T kohta ning K & K kohta antud hinnangud olid kõige madalamad.

Lugemispalade pikkuse poolest oli T & H aabits õpetajate hinnanguil sobiv või väga sobiv. V & T aabitsa tekstide pikkust hinnati sobivaks või keskmiseks ja K & K tekstide pikkust võrdselt keskmiseks või ebasobivaks (Lisa 6, joonis 21). t-testi tulemused näitasid olulisi statistilisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 3,90$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 4,68$, $p < 0,001$) ning K & K ja V & T ($t(60) = 2,22$, $p = 0,03$) aabitsate võrdlusel. T & H aabitsa lugemistekstide sobivust hinnati seega kõige kõrgemalt ja K & K tekstide sobivust kõige madalamalt (Tabel 5, väide 6).

Juhendite selgus oli õpetajate hinnangul sobiva selgusega nii T & H kui V & T aabitsas, K & K aabitsa tööjuhendite sobivust hinnati keskmiseks või sobivaks (Lisa 6, joonis 22). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 4,61$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 3,73$, $p < 0,001$). K & K ja V & T hinnangute vahel esines statistiliselt olulisuselt piiripealne erinevus ($t(60) = 1,93$, $p = 0,06$) (Tabel 5, väide 7). Kõrgeimalt hinnati seega T & H aabitsat, sellele järgnesid hinnangud V & T kohta ning K & K kohta antud hinnangud olid kõige madalamad.

Õppematerjal oli *sobivat raskusastme tõusu* silmas pidades ja *loogiliselt järjestatud* T & H aabitsas valdava enamuse vastajate hinnangul. V & T aabitsas oli õppematerjali raskusaste ja loogiline järjestatus keskmine või sobiv ja K & K aabitsas keskmine (Lisa 6, joonis 23).

t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 5,32$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 4,04$, $p < 0,001$) ning K & K ja V & T vahel ($t(60) = 2,23$, $p < 0,001$) aabitsate võrdluses (Tabel 5, väide 8). Seega, T & H aabitsat hinnati kõrgeimalt, sellele järgnesid hinnangud V & T kohta ning K & K kohta (madalaimad hinnangud).

Lugemismaterjali raskusastme vastavus koolieelses õppekavas sätestatud eeldatavale lugemisoskusele on enamuse õpetajate hinnangul sobiv T & H aabitsas ja keskmine K & K ja V & T aabitsas (Lisa 6, joonis 24). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 4,90$, $p < 0,001$) ning T & H ja V & T vahel ($t(120) = 4,37$, $p < 0,001$) aabitsate hinnangute võrdlusel. t-testi tulemused ei näidanud olulisi erinevusi K & K ja V & T vahel ($t(60) = 3,15$, $p = 0,11$) aabitsate võrdlusel (Tabel 5, väide 9). Seega, õpetajate hinnangud olid kõrgemad T & H kohta, võrreldes V & T ning K & K kohta antud hinnangutega.

Õpetajate hinnangul on T & H aabitsas vähesel määral lapsele *keerulisi sõnu*, V & T aabitsas on selliseid sõnu keskmiselt ja K & K aabitsas suurel määral (Lisa 6, joonis 25). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 10,42$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 7,29$, $p < 0,001$) ning K & K ja V & T vahel ($t(60) = 4,25$, $p < 0,001$) aabitsate hinnangute võrdlusel (Tabel 5, väide 10). Seega, kõrgemaid hinnanguid sai T & H aabits, madalaimad hinnangud pälvis K & K aabits.

Pikki ja keerulisi lauseid oli valdava enamuse õpetajate hinnangul väga vähesel ja vähesel määral T & H aabitsas. V & T aabitsas hinnati pikkade ja keeruliste lausete sisaldus keskmiseks või leiti selliseid lauseid aabitsas olevat vähesel määral. K & K aabitsas hinnati selliste lausete osakaal suureks või väga suureks (Lisa 6, joonis 26). t-testi tulemused näitasid olulisi statistilisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 11,74$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 8,45$, $p < 0,001$) ning K & K ja V & T ($t(60) = 4,62$, $p < 0,001$) aabitsate võrdlusel. Seega, kõige keerulisemaks hindasid õpetajad lauseliselt koostiselt K & K aabitsat, järgmisena V & T aabitsat. Kõrgeimad hinnangud anti T & H aabitsale (Tabel 5, väide 11).

Jõukohast lugemismaterjali erineva tasemega lugejale sisaldab õpetajate hinnangul suurel määral T & H aabits, V & T ning K & K aabitsas on selliseid materjale keskmisel määral

(Lisa 6. joonis 27). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 4,94$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 4,03$, $p < 0,001$) ning K & K ja V & T ($t(60) = 2,63$, $p = 0,011$) aabitsate hinnangute võrdlusel (Tabel 5, väide 12). Kõige jõukohasemaks peeti seega T & H aabitsat, keskmiselt kõige madalamad hinnangud anti K & K kohta.

Hinnangud aabitsa kujundusele

Kujunduse plokis oli kokku 5 valikvastustega küsimust (vt. Tabel 6). Õpetajate vastuste tulemustest selgus, et *tekstide liigendatuse* poolest hinnati sobivaimaks T & H ja V & T aabitsat, K & K aabitsas hinnati tekstide liigendatust keskmiseks või ebasobivaks (Lisa 6, joonis 28). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 5,83$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 3,36$, $p = 0,001$) ning K & K ja V & T ($t(60) = 3,12$, $p = 0,003$) aabitsate vahel (vt Tabel 6, väide 1).

Tabel 6. Hinnangud aabitsa kujundusele

Väide	T & H		V & T		K & K	
	M	SD	M	SD	M	SD
1. Tekstide liigendatus	4,28	0,75	3,79	0,85	3,00	0,78
2. Kirja loetavus aabitsates	4,46	0,71	3,94	0,76	2,71	0,73
3. Illustratsioonid tekitavad lapses huvi	4,38	0,73	3,83	0,81	3,57	0,76
4. Illustratsioonid toetavad teksti mõistmist	4,47	0,71	4,04	0,71	3,36	1,01
5. Illustratsioonid aitavad arendada laste loovust	4,24	0,89	3,60	0,82	3,14	0,86
6. Illustratsioonid aitavad arendada lapse sõnavara	4,11	0,85	3,65	0,93	3,21	1,12
7. Illustratsioonid aitavad arendada jutustamisoskust	4,31	0,81	3,77	0,88	3,14	1,17

Märkus 1. T & H = Tungal, L., Hiiepuu, E., & Valter, E. (2006). Aabits; V & T = Vaiksoo, J. & Toomla, J., Toomla, S., Ilves, K. (2011). Aabits; K & K = Keller, V., Kuusk, A., Rattus, S., Zarip, C., Lukk-Toompere, R. (2011). Aabits.

Märkus 2. M = aritmeetiline keskmine; SD = standardhälve.

Kirja loetavus (tähe suurus ja tausta värv) on teksti lugemise juures olulise tähtsusega. Kui tähtede suurus on lapse jaoks liiga väike, või kirja taust liiga tume, on lapsel sellist teksti raske lugeda. K & K aabitsa kirja loetavust hindasid õpetajad ebasobivaks või keskmiseks.

V & T aabitsas hinnati kirja loetavust keskmiseks või sobivaks ja T & H aabitsas sobivaks või väga sobivaks (Lisa 6, joonis 29). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja V & T vahel ($t(86) = 8,45$, $p < 0,001$), T & H ja K & K vahel ($t(120) = 3,88$, $p < 0,001$) ning V & T ja K & K vahel ($t(60) = 5,38$, $p < 0,001$) aabitsate võrdluses (Tabel 6, väide 2). Seega,

õpetajate kõrgeimad hinnanguid pälvis T & H aabits, madalaimad hinnangud sai K & K aabits.

Õpetajate hinnangul tekitavad T & H aabitsa *illustratsioonid* lastes väga suurel või suurel määral huvi, V & T ja K & K aabitsa illustratsioonid tekitavad lastes huvi suurel määral või keskmiselt (Lisa 6, joonis 30). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 3,75$, $p < 0,001$) ning T & H ja V & T vahel ($t(120) = 3,85$, $p < 0,001$). t-test ei näidanud olulisi erinevusi V & T ja K & K vahel ($t(60) = 1,08$, $p = 0,28$) aabitsate võrdluses (Tabel 6, väide 3).

Teksti mõistmist toetavad väga suurel määral T & H aabitsa illustratsioonid ja suurel määral V & T ning K & K aabitsa illustratsioonid (Lisa 6, joonis 31). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 5,04$, $p < 0,001$), T & H ja V & T ($t(120) = 3,28$, $p < 0,001$) ning V & T ja K & K vahel ($t(60) = 2,86$, $p = 0,006$) aabitsate võrdluses (Tabel 6, väide 4). Seega, taas sai keskmiselt kõrgeima hinnangu T & H aabits, V & T aabitsat hinnati mõnevõrra madalamalt. K & K aabits pälvis nimetatud aspektis õpetajatelt madalaimad hinnangud.

Loovust aitavad arendada väga suurel määral T & H aabitsa illustratsioonid, V & T aabitsa pildid aitavad arendada loovust suurel määral. K & K aabitsa kohta jagunesid vastajate hinnangud ühtlasemalt (Lisa 6, joonis 32). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 4,27$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 4,00$, $p < 0,001$) aabitsate võrdluses. t-test näitas statistiliselt oluliselt piiripealset erinevust V & T ja K & K hinnangute vahel ($t(60) = 1,83$, $p = 0,07$) (Tabel 6, väide 5).

Illustratsioonid T & H aabitsas aitavad arendada laste *sõnavara* suurel ja väga suurel määral. V & T ja K & K aabitsa illustratsioonid aitavad arendada sõnavara keskmiselt (Lisa 6, joonis 33). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 3,41$, $p < 0,001$) ja T & H ja V & T vahel ($t(120) = 2,82$, $p = 0,006$) aabitsate hinnangute võrdluses. t-test ei näidanud olulisi erinevusi V & T ja K & K vahel ($t(60) = 1,45$, $p = 0,15$) aabitsate võrdluses (Tabel 6, väide 6).

Valdava enamuse õpetajate hinnangul aitavad T & H aabitsa illustratsioonid arendada laste *jutustamisoskust* enim, V & T aabitsa illustratsioonid suurel määral ja K & K aabitsa illustratsioonid arendavad jutustamisoskust keskmiselt (Lisa 6, joonis 34). t-testi tulemused näitasid olulisi erinevusi T & H ja K & K vahel ($t(86) = 4,59$, $p < 0,001$), T & H ja V & T vahel ($t(120) = 3,48$, $p < 0,001$) ning V & T ja K & K ($t(60) = 2,18$, $p = 0,03$) aabitsate

võrdluses (Tabel 6, väide 7). Seega, T & H aabits sai õpetajatelt nimetatud aspektist kõrgeimad hinnangud, madalaimalt hinnati K & K aabitsat.

Arutelu

Aabits on lapse esimene raamat, millega ta koolis kokku puutub. Aabits toetab paljusid õpioskusi. Seepärast on oluline, et aabits oleks lapsele jõukohane, keeleliselt arusaadav ja soodustaks lugema õppimist ning arendaks ka üldisi õpioskusi. Kui aabits on lapsele liiga keerulise sõnavaliku ja lauseehitusega, võib laps kogeda ebaedu ja tal võib tekkida õppimise suhtes vastumeelsus.

Aabitsaid on Eestis uuritud väärtushinnangute ja tekstimaterjali seisukohalt. Käesoleva bakalaureusetööga uurisin, kuidas õpetajad hindavad aabitsate jõukohasust laste õpioskuste, keeleliste oskuste arendamise ning lugemishuvi äratamise seisukohast. Nimetatud aspektidest on aabitsaid Eestis suhteliselt vähe uuritud.

Õpiku-uurimise tänapäevane metodoloogia peab oluliseks uurida õpikut õpetamistegevuse kontekstis (Pingel, 2010), mida käesolev töö ka teeb, kogudes ja analüüsides õpetajate hinnanguid.

Minu uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas Eestis kasutusel olevad aabitsad aitavad õpetajate hinnangul täita laste keeleliste oskuste ja üldiste õpioskuste arendamise funktsiooni. Uuringu jaoks koostati küsitlus, mis koosnes 4 plokist (kokku 66 valikvastustega küsimust) Eesti koolides kasutusel olevate aabitsate kohta. Õpetajate hinnanguid sain kolme aabitsa kohta (Tungal & Hiiepuu; Keller & Kuusk ning Vaiksoo & Toomla aabits).

Tulemustest selgus, et aabitsate üldist raskusastet silmas pidades on õpetajate hinnanguil paraja raskusastmega Tungal & Hiiepuu ning Vaiksoo & Toomla aabits. Keller & Kuusk aabitsat hinnati raskeks.

Keeleliste osaoskuste ja õpioskuste arendamise seisukohalt hindasid õpetajad kõige kõrgemalt Tungal & Hiiepuu aabitsat, mis võimaldab küsitluses hõlmatud oskusi arendada suurel määral või keskmiselt. Vaiksoo & Toomla aabitsa võimaldab nimetatud oskusi arendada keskmisel määral. Keller & Kuusk aabitsa hinnangud jagunesid ühtlasemalt, mis võib olla tingitud väga väikesest vastajate arvust, hinnangud jäid põhiliselt vahemikku *vähesel määral, keskmiselt ja suurel määral*.

Aabitsate motivatsiooniliste aspektide hinnangud näitasid, et enamuse vastajate arvates motiveerib lapsi õppima Tungal & Hiiepuu ning Vaiksoo & Toomla aabits. Selline hinnang mõlema nimetatud aabitsa kohta on ilmselt tulenev rõõmsavärvilistest piltidest ja sõbralikest ning naljakatest tegelastest. Keller & Kuusk aabitsa hinnangud jaotusid ka selles plokis ühtlasemalt, jäädes vahemikku *vähesel määral, keskmiselt ja suurel määral*.

Ka ainetevahelise seostamise ja maailmapildi rikastamise poolest hindasid enamused õpetajaid sobivaimaks Tungal & Hiiepuu ning Vaiksoo & Toomla aabitsa. Keller & Kuusk aabits sai kõrgeid hinnanguid laste maailmapildi rikastamise poolest.

Lugemismaterjali keerukuse poolest hindasid õpetajad sobivaimaks Tungal & Hiiepuu aabitsa ja keskmiseks Vaiksoo & Toomla aabitsa. Keller & Kuusk aabitsa lugemismaterjali keerukust hinnati raskeks. Kõikides aabitsates on eri raskusastmed, (Vaiksoo omas isegi kolm), kuid küsimustiku tulemustest lähtub, et Keller & Kuusk aabitsa puhul vähemalt see ei toimi

Kujunduse osas pidas valdav enamused vastajatest sobivaimaks jällegi Tungal & Hiiepuu ning Vaiksoo & Toomla aabitsat. Kõrgem hinnang võib olla tingitud nimetatud aabitsates olevatest esteetiliselt kaunites piltides (piltide autorid vastavalt Edgar Valter ja Kadri Ilves), milles on soojust ja värvi. Keller & Kuusk aabitsa kujunduses on valdavalt kasutatud tumedaid värve, mis on ehk tingitud teatrisaalis valitseva pimeduse edasiandmise soovist.

Käesoleva töö puuduseks on Keller & Kuusk aabitsa kohta vastanute väike arv. Samuti see, et paljud õpetajad jätsid ankeedi täitmise pooleli. Võibolla oli ankeedi poolikult täitmise põhjuseks ajapuudus, võib olla ei osatud anda hinnanguid ühe või teise küsimuse kohta. Ka ankeedi saatmise ajastus võis olla halb, kuna detsembris on palju üritusi ning õpetajatel võis olla palju tegemist. Samas oli see optimaalne aeg küsitluse avaldamiseks, kuna aabitsaperiood just lõppes, mis võimaldas õpetajatel oma hinnanguid ja arvamusi aabitsate kohta jagada. Ülevaatlikuma pildi saamiseks peaks edaspidi uuringut kordama, muutma ankeeti, hoidma küsimustikku kauem vastamiseks avatuna. Antud töös pole analüüsitud õpetajaraamatuid või teisi kirjastuse poolt pakutavaid abimaterjale, mis võivad olla andnud aabitsate juurde hulgaliselt lisa harjutamiseks ja nõuandeid õpetajale laste õpioskuste arendamiseks.

Töö plussiks on esmase ülevaate saamine õpetajate hinnangutest aabitsate kohta ja praktiline kasu õpetajale aabitsakomplektide valikul. Samas ei peaks õpetaja valima tingimata seda

aabitsakomplekti, mis sai kõrgemaid hinnanguid, vaid lähtuma valiku tegemisel endast ning lastest. Keller & Kuusk aabitsa kohta oli erinevaid hinnanguid – on õpetajaid, kes hindavad seda väga kõrgelt, kui ka neid, kes peavad seda kehvaks aabitsaks.

Uuring näitas, et mõnes valdkonnas hinnati aabitsaid üsna sarnaselt, enamus valdkondades oli aga suuri erinevusi aabitsatevahelises võrdluses. Kokkuvõttes sai õpetajatelt kõige kõrgemaid hinnanguid Tungal & Hiiepuu aabits, kõige nõrgemaid hinnanguid sai Keller & Kuusk aabits (v.s maailmapildi rikastamine?). Selline erinevus aabitsate hinnangute vahel võib olla tingitud sellest, et uuritavad aabitsad on koolides kasutusel olnud erineva aja vältel - Tungal & Hiiepuu aabits juba alates 1997. aastast, aga Keller & Kuusk aabits alles teist aastat – see loeb kindlasti ka vastanute arvule. Tungal & Hiiepuu aabitsaga on õpetajad kauem töötanud ja on võimalik, et Tungal & Hiiepuu aabitsat kõrgemini hinnanud õpetajad pole teiste aabitsate järgi tundi andnud, millest saab järeldada, et neil puudub võrdlusmoment teistes aabitsates pakutava materjaliga. Teisest küljest võib kõrgema hinnangu põhjuseks olla ka mugavus – ühe ja sama aabitsaga aastaid töötada on turvaline ja rutiinne, kõik tööplaanid on olemas ja tunni struktuur paigas. Sellest võib oletada, et õpetajad andsid kõrgemaid või magalamaid hinnanguid osaliselt ka emotsioonidest lähtuvalt.

Resümee

Aabits on traditsiooniliselt olnud esimene raamat, millega laps kooli minnes kokku puutub. Seepärast on aabitsale püstitatud väga kõrgeid nõudmisi, aabits peaks olema väga hea igas mõttes, nii väärtuste vahendaja ja õpihuvi tekitajana kui ka õpioskuste toetajana. Oluline on, et aabits oleks lapsele jõukohane, keeleliselt arusaadav ning soodustaks lugema õppimist ja üldse kogu keelelist arengut. Kui aabits on lapsele liiga keerulise sõnavaliku ja lauseehitusega, võib laps kogeda ebaedu ja tal võib tekkida õppimise suhtes vastumeelsus.

Aabitsaid on Eestis uuritud väärtushinnangute ja tekstimaterjali seisukohalt.

Käesoleva bakalaureusetööga „Õpetajate hinnangud aabitsatele laste õpioskuste toetajana“ uurisin, kuidas õpetajad hindavad aabitsate jõukohasust laste õpioskuste, keeleliste oskuste arendamise ning lugemishuvi äratamise seisukohast. Nimetatud aspektidest on aabitsaid Eestis suhteliselt vähe uuritud.

Minu uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas Eestis kasutusel olevad aabitsad aitavad õpetajate hinnangul täita laste keeleliste oskuste ja üldiste õpioskuste arendamise funktsiooni.

Uurimise tarbeks viidi läbi küsitlus, millele vastas kokku 278 õpetajat erinevatest Eesti koolidest. Vastanutest täitis ankeedi täielikult 128 õpetajat. Käesoleva uuringu valimi moodustavad 128 õpetajat, kes täitsid ankeedi lõpuni. Vastanute seas oli klassiõpetajaid, eripedagooge ja aineõpetajaid.

Tulemustest selgus, et aabitsate üldist raskusastet silmas pidades, on õpetajate hinnanguil paraja raskusastmega Tungal & Hiiepuu ning Vaiksoo & Toomla aabits. Keller & Kuusk aabitsat hinnati raskeks.

Keeleliste osaoskuste ja õpioskuste arendamise, motivatsiooniliste aspektide, ainetevahelise seostamise ja, lugemismaterjali keerukuse ning kujunduse seisukohalt hindavad õpetajad kõige sobivamaks Tungal & Hiiepuu aabitsat, mis võimaldab kõiki oskusi arendada suurel määral või keskmiselt. Vaiksoo & Toomla aabits võimaldab nimetatud oskusi arendada keskmisel määral. Keller & Kuusk aabitsa hinnangud jaotusid ühtlasemalt, jäädes vahemikku vähesel määral, keskmiselt ja suurel määral.

Töö annab esmase ülevaate õpetajate hinnangutest aabitsate kohta ja õpetaja saab sellest praktilise kasu aabitsakomplektide valikul.

Abstract

TEACHERS' EVALUATIONS OF THE ABC-BOOKS AS SUPPORTERS OF THE CHILDREN'S STUDYING SKILLS

The ABC book has traditionally been a first book that a child will have when starting his/her studies at school. Therefore the ABC must comply with very high requirements, as a transmitter of values, creator of interest and supporter of studying skills. The ABC has to be usable and understandable, it has to support the reading development as well as language development. If the ABC is too complicated, a child may experience a setback and unwillingness to study.

The Estonian ABCs have been investigated in terms of values communication and textual content. In this bachelor thesis I have investigated how teachers evaluate ABCs as developers of language and studying skills, plus creators of interest towards studying. From these aspects, ABCs are not largely investigated.

The objective of my research was to determine, based on teachers' opinions, whether the ABCs used in Estonia, help to develop pupils' language skills and general studying skills.

A survey, answered by 278 teachers from different Estonian schools, was made during this research. The questionnaire was completely filled by 128 teachers and only these results were used in this study. There were both general and specialized teachers in the group of respondents.

The survey results indicated that ABC of Tungal & Hiiepuu, as well as Vaiksoo & Toomla are considered to have a suitable complexity level for pupils. The ABC of Keller & Kuusk was evaluated as too complex.

In terms of developing language and studying skills, motivational aspects, connecting different topics, worldview enlargement, text complexity and design, teachers gave highest ratings to the ABC of Tungal & Hiiepuu, stating that it enables to develop all skills on the high or average level. The ABC of Vaiksoo & Toomla helps developing those skills on the average level. Evaluations of the ABC of Keller & Kuusk were distributed more widely to the levels of low, average and high.

The thesis will give a primary overview of teachers ratings to the ABC books, offering a practical help to any teacher for selecting an ABC book set.

Keywords: ABC, ABC complexity, language skills, studying skills, ABC as a supporter of studying skills, complexity of reading material.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Heier, A. (2006). Kasvatuseväärtused Jaanus Vaiksoo aabitsa lugemistekstides. Bakalaureusetöö. Tartu.
- Hiie, E., Mürsepp, M. (1990). Emakeele lugemisõpetus 3. ja 4. klassis: I osa. Lugemisõpetuse üldisi põhimõtteid. Tallinn: Kirjastus Valgus.
- Hiie, K. (2011). Aabitsa lugemistekstide kohandamine õpiraskustega lastele. Bakalaureusetöö.
- Karlep, K. (1999). Emakeele abiõpe I. Üldküsimumused. Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda
- Kikas, E. (Toim.) (2010). Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Kikas, E. (s.a.) Õppimine ja õpioskused. Külastatud aadressil:
http://www.curriculum.ut.ee/sites/default/files/sh/oppimine_ja_opioskused.pdf
- Krusten, R., Kumberg, K., Mürsepp, M., Niitra, M., Ojala, H., Palm, J., Reidolv, M., Tarrend, A. (2006). Lastekirjanduse sõnastik. Tallinn. Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus.
- Laherand, M.-L. (1996). Mäng, töö ja õppimine Eesti aabitsates. Kooliuuenduslane nr. 16 (77)
- Läänemets, U. (2000). Õppevara. Küsimisi ja kostmisi. Avita.
- Mikk, J. (1979). Õppeteksti keerukus ja õpilaste väljendusoskus. (Koost. E. Noor) Õppeteksti ja õpilaste väljendusoskuse probleeme (7-12). Tallinn: Eesti NSV Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituut.
- Mikk, J. (1980). Teksti mõistmine. Tallinn: Valgus
- Mikk, J. (1995). Mida hinnata õppekirjanduses? *Haridus*, 2, 27-32
- Mikk, J. (2000). Textbook: Research and Writing. Frankfurt am Main.
- Mikk, J. (2003, 1. aug). Kuidas hinnata õppeteksti keerukust? Õpetajate Leht.
- Mikk, J. (2007). Lihtsa keele reeglid. Külastatud aadressil:
<http://lepo.it.da.ut.ee/~%20jaanm/keelereeglid.htm>
- Mürsepp, M. (1998). Laps on hakanud lugema. Tallinn. REKK.
- Padrik, M., Hallap, M. (2008). Keel ja kõne: kuulamine ja kõnelemine, lugemine ja kirjutamine. Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Tartu Ülikooli Kirjastus. lk. 276-302
- Pingel, F. (2010). UNESCO Guidebook on Textbook Research and Textbook Revision. Paris/Braunschweig. Georg Eckert Institute for International Textbook Research.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001171/117188e.pdf>
- Pedastsaar, T. (s.a.) ÕPPIMA ÕPPIMINE. Külastatud aadressil:

http://setcom.ee/tanno/info/is/teave/ained/koo/koo_alu_muud_pedastjaar_oppimine_juhend_2005.pdf

Puksand, H., Kerge, K. (2011). Õpiteksti analüüs kirjaoskuse omandamise kontekstis.

Emakeele Seltsi aastaraamat 57 (pp.162-217) Külastatud

aadressil: http://kirj.ee/public/ESA/2011/esa_57-2011-162-217.pdf (28.04.2013)

Põhikooli riiklik õppekava.(Vastu võetud 06.01.2011 nr1) Külastatud aadressil:

http://www.oppekava.ee/index.php/LINK_3._%C3%95ppimise_k%C3%A4situse

Rand, M. (2008). 1. klassi õpilaste lugemisoskus III veerandi alguses. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Reading Primers International. (2012) Nr. 8/12. Külastatud aadressil:

http://www.schulbuch-gesellschaft.de/en/files/RPI_08.pdf

Reidolv, M. (2004). Aabitsatekst tulevase lugeja kasvatajana. Raamatukogu, 5, 28-31

Uibu, K., Voltein, E. (2010). Eesti keel Esimene kooliaste: eesti keel integreeritud

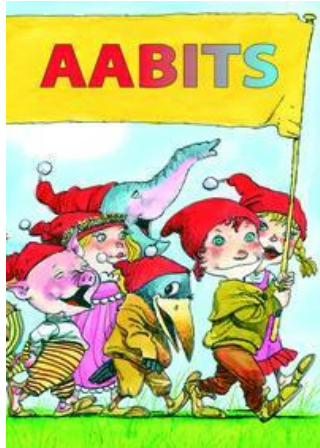
õppeainena. Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes. (Toim. E. Kikas). Tartu Ülikooli Kirjastus.

LISAD

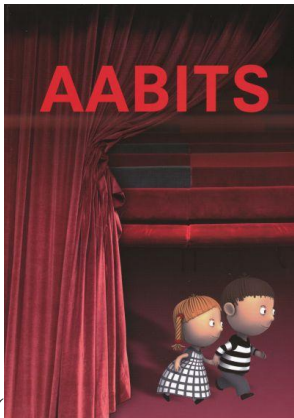
Lisa 1. Küsimuste plokid aabitsate hinnangute kohta

Valige allpool toodud loetelust üks õppekomplekt, mida soovite hinnata.

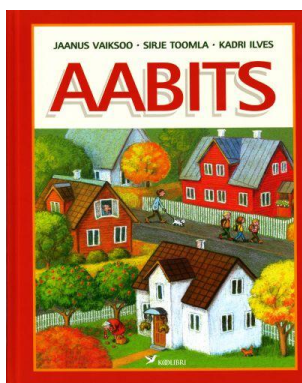
Palun valige **kõik** mis sobib:

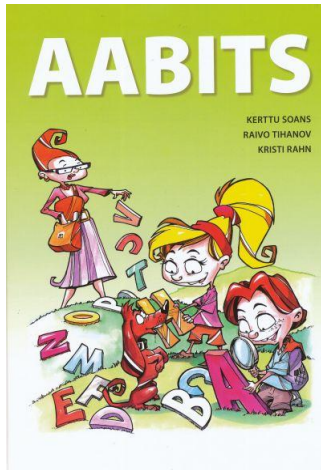
☐ „AABITS“ (L. Tungal, E. Hiiepuu, E. Valter)

☐ „Aabits“ (V. Keller, A. Kuusk, S. Rattus, C. Zarip, R. Lukk-Toompere)

☐ „Aabits“ (J. Vaiksoo, S. Toomla, K. Ilves)

- ☐ „Aabits“ (K. Soans, K. Rahn)
- ☐ Muu

Kasutasin valitud õppematerjali

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- ☐ käesoleval (2012/2013) õppeaastal
- ☐ eelmisel (2011/2012) õppeaastal
- ☐ rohkem kui aasta tagasi
- ☐ käesoleval ja ka varasema(te)l aasta(te)l

Õpilaste arv klassis, kus valitud õppematerjali kasutan/kasutasin

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- ☐ alla 10 lapse
- ☐ 10–15 last
- ☐ 16–20 last
- ☐ 21–25 last
- ☐ üle 25 lapse

Palun andke oma hinnang valitud aabitsa (ja olemasolul selle juurde kuuluva CD) kohta, valides Teile

Palun valige kõige sobivaim vastus:

	Liiga lihtne	Lihtne	Paras	Raske	Liiga raske
1. Aabits oli raskusastme poolest minu klassi jaoks...	☐	☐	☐	☐	☐

2. Aabits võimaldab... *

Palun valige kõige sobivaim vastus:

	Väga vähesel määral	Vähesel määral	Keskmiselt	Suurel määral	Väga suurel määral
2.1. Arendada lapse sõnavara	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. arendada lapse lugemistehnilisi oskusi (lugemise õigsust ja ladusust)	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. arendada lapse loetust arusaamise oskust	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. arendada lapse kirjutamisoskust	☐	☐	☐	☐	☐
2.5. arendada lapse kuulamisoskust	☐	☐	☐	☐	☐
2.5. arendada lapse kuulamisoskust 2.6. arendada lapse eneseväljendusoskust (jutustamist, arutlemist)	☐	☐	☐	☐	☐
2.7. äratada lapses lugemishuvi	☐	☐	☐	☐	☐
2.8. äratada lapses huvi eakohases vormis keelenähtuste vastu	☐	☐	☐	☐	☐
2.9. toetada lapse loovust	☐	☐	☐	☐	☐
2.10. teha hääldusharjutusi	☐	☐	☐	☐	☐
2.11. arendada lapsel häälikanalüüsi ja häälikupikkuste määramise oskust	☐	☐	☐	☐	☐
2.12. arendada lapse üldisi õpioskusi (oma tegevust teadvustama, jälgima, kontrollima ja parandama)	☐	☐	☐	☐	☐

	Väga vähesel määral	Vähesel määral	Keskmiselt	Suurel määral	Väga suurel määral
2.13. teiste ainevaldkondadega (õppeainetega) seostamist	☐	☐	☐	☐	☐
2.14. rakendada individualiseerimist (eri raskusastmed lugemismaterjali ja ülesannete osas)	☐	☐	☐	☐	☐
2.15. rikastada laste maailmapilti	☐	☐	☐	☐	☐
2.16. liikuda lapsel parajas tempos kergemalt keerukamale lugemismaterjalile	☐	☐	☐	☐	☐
2.17. lapsele jõukohast õppetööd	☐	☐	☐	☐	☐

3. Hinnang aabitsa tekstimaterjalile *

Palun valige kõige sobivaim vastus:

	Väga ebasobiv	Ebasobiv	Keskmine	Sobiv	Väga sobiv
3.1. Lugemispalade sisuline eakohasus	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. Lugemispalade keeleline eakohasus	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. Lugemispalade pikkus	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. Juhendite selgus	☐	☐	☐	☐	☐
3.5. Õppematerjali järjestus (loogilisus, raskusastme tõus)	☐	☐	☐	☐	☐
3.6. Lugemismaterjali raskusastme vastavus koolieelses õppekavas sätestatud eeldatavale lugemisoskusele (kooli tulev laps peaks tundma tähti ja veerima kokku 1–2-silbilisi sõnu, tundma kirja pildis ära mõned sõna)	☐	☐	☐	☐	☐
3.7. Kirja loetavus (tähe suurus, tausta värv)	☐	☐	☐	☐	☐
3.8. Tekstide liigendatus	☐	☐	☐	☐	☐
3.9. Tekstide pikkus	☐	☐	☐	☐	☐

Lugemispalad sisaldavad ... *

Palun valige kõige sobivaim vastus:

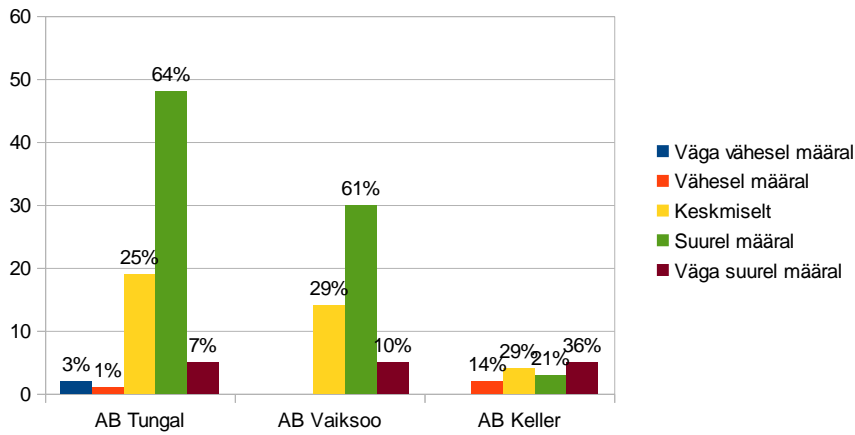
	Väga vähesel määral	Vähesel määral	Keskmiselt	Suurel määral	Väga suurel määral
3.10. palju pikki ja keerulisi sõnu, mis on lapsele raskesti mõistetavad	☐	☐	☐	☐	☐
3.11. liiga pikki ja keerulisi lauseid	☐	☐	☐	☐	☐
3.12. piisavalt jõukohast lugemismaterjali nii nõrgale, keskmisele kui ka tugevale lugejale	☐	☐	☐	☐	☐

4. Hinnang aabitsa kujundusele *

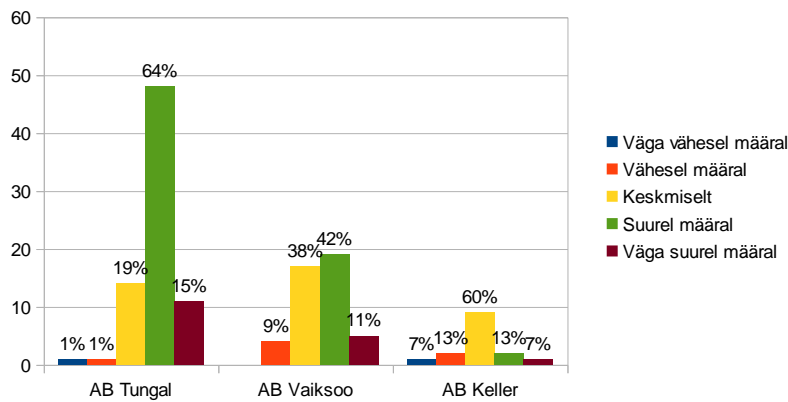
Palun valige kõige sobivaim vastus:

	Väga vähesel määral	Vähesel määral	Keskmiselt	Suurel määral	Väga suurel määral
4.1. Illustratsioonid tekitavad lapses huvi	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. Illustratsioonid toetavad teksti mõistmist	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. Illustratsioonid aitavad arendada lapse loovust	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. Illustratsioonid aitavad arendada lapse sõnavara	☐	☐	☐	☐	☐
4.5. Illustratsioonid aitavad arendada lapse jutustamisoskust	☐	☐	☐	☐	☐

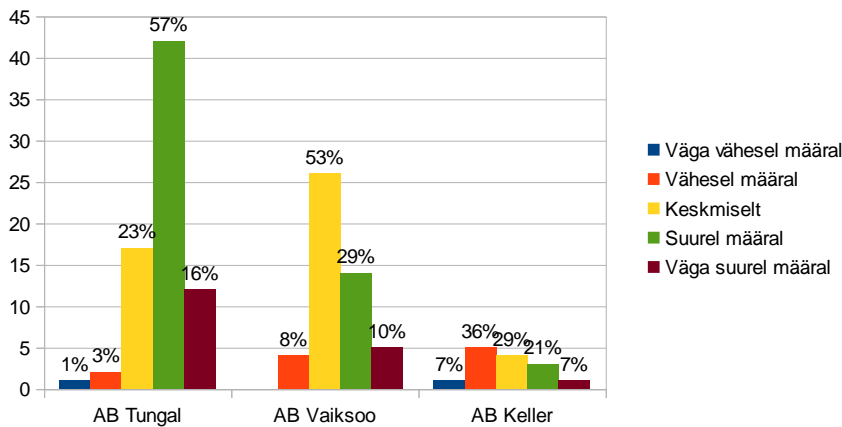
Lisa 2. Õpetajate hinnangud aabitsate võimaluste kohta keeleliste osaoskuste arendamisel

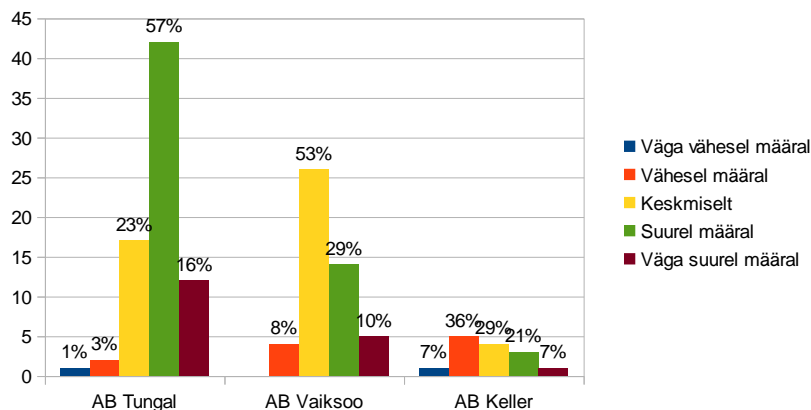
Joonis 1. Aabits võimaldab arendada lapse sõnavara

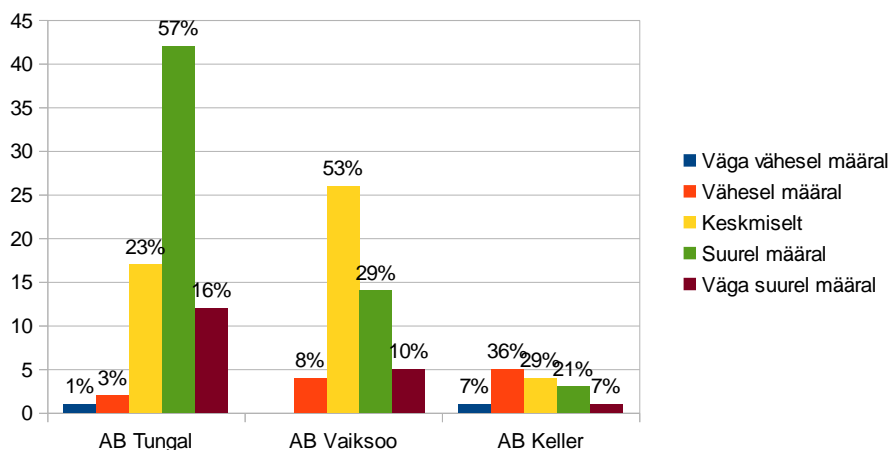
Joonis 2. Aabits võimaldab arendada lugemistehnilisi oskusi

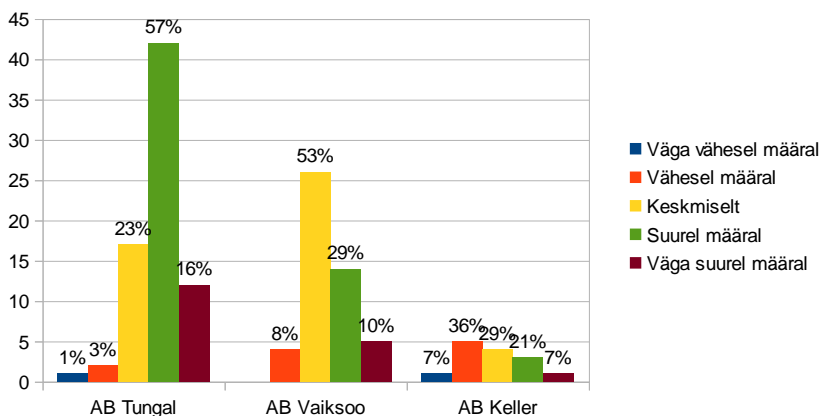
Joonis 3. Aabits võimaldab arendada loetust arusaamise oskust

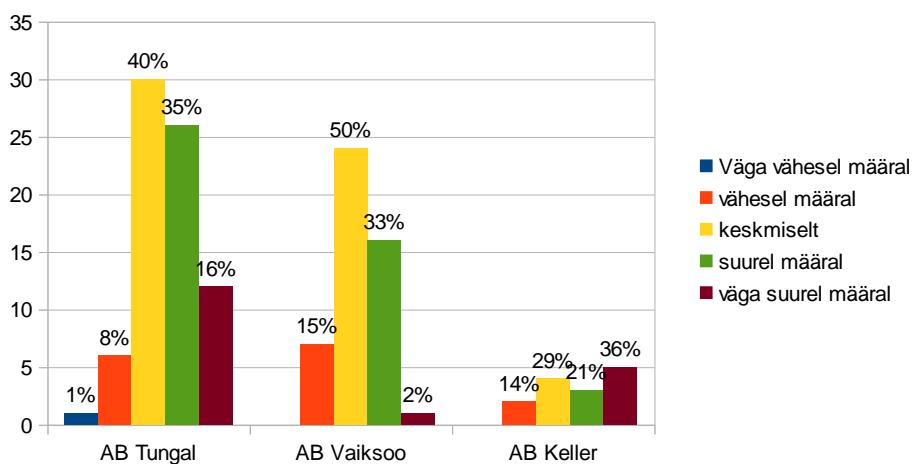
Joonis 4. Aabits võimaldab arendada kirjutamisoskust

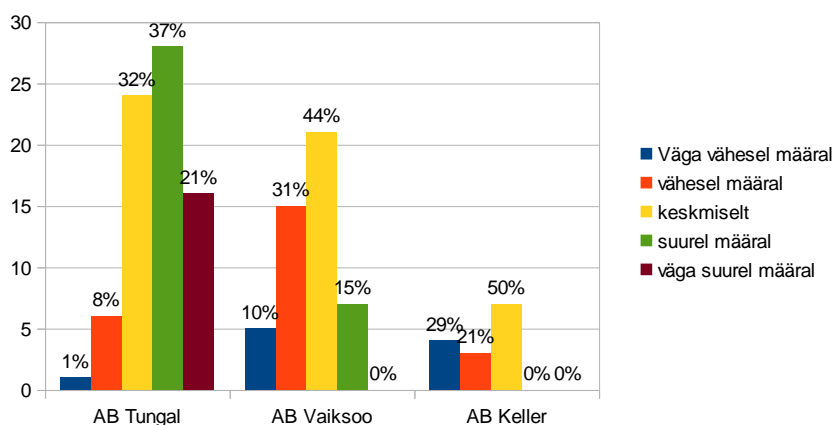
Joonis 5. Aabits võimaldab arendada lapse kuulamisoskust

Joonis 6. Aabits võimaldab arendada lapse eneseväljendusoskust

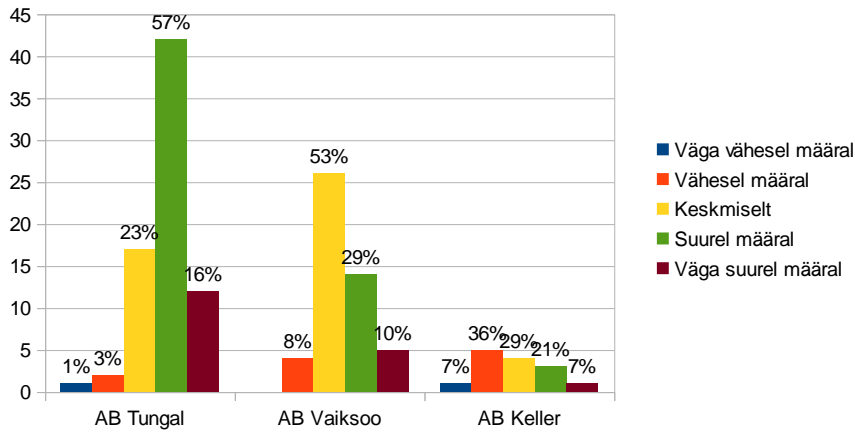

Joonis 7. Aabits võimaldab teha lapsel häälidusharjutusi

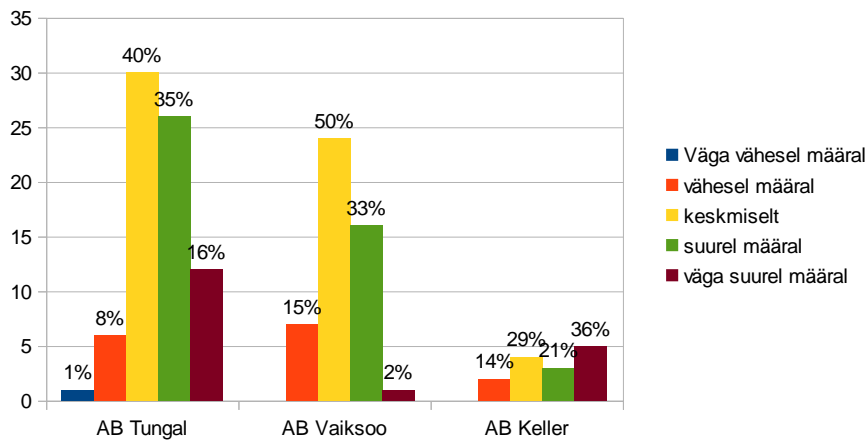

Joonis 8. Aabits võimaldab arendada lapsel häälikanalüüsi ja häälikupikkuste määramise oskust

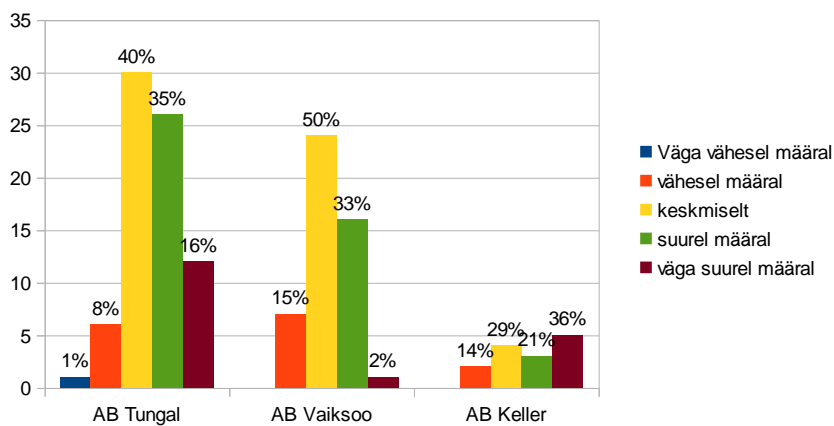
Lisa 3. Õpetajate hinnangud aabitsate motivatsioonilise aspekti kohta

Joonis 9. Aabits võimaldab äratada lapses lugemishuvi

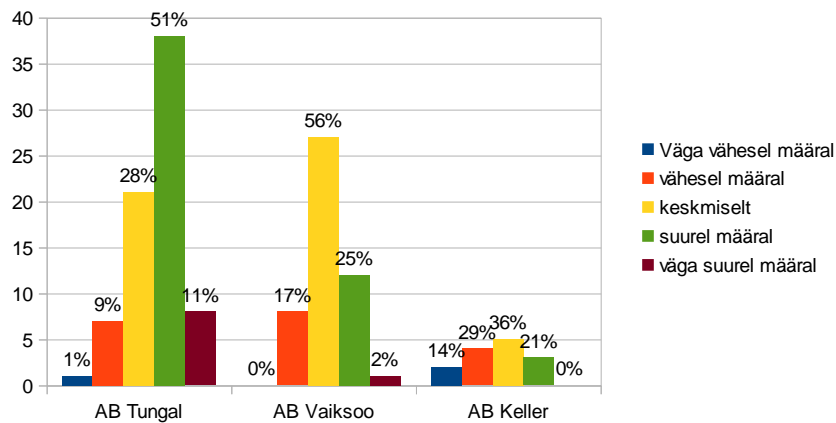

Joonis 10. Aabits võimaldab äratada lapses huvi eakohases vormis keelenähtuste vastu

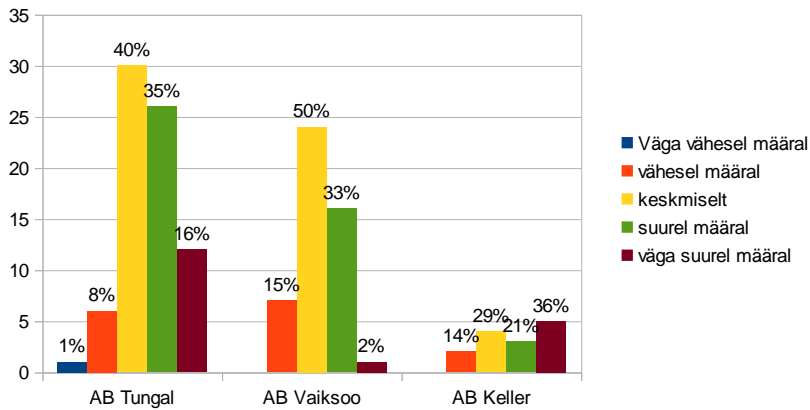
Joonis 11. Aabits võimaldab toetada lapse loovust

Lisa 4. Õpetajate hinnangud aabitsatele üldiste õpioskuste arendamise kohta

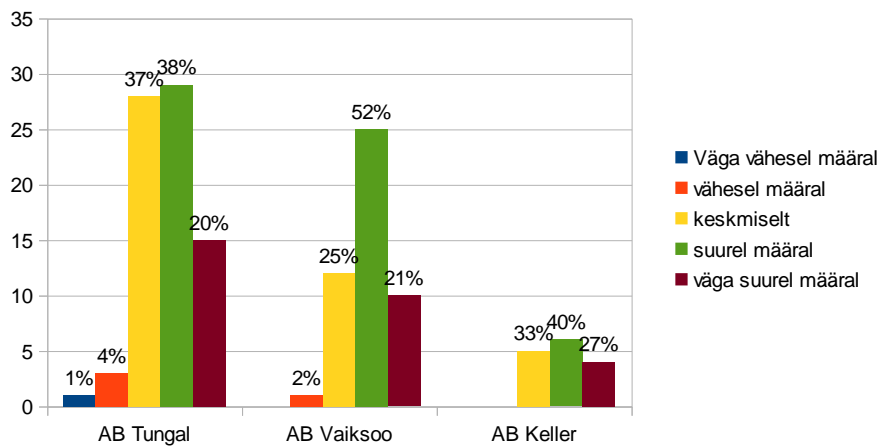

Joonis 12. Aabits võimaldab arendada lapse üldisi õpioskusi

Lisa 5. Õpetajate hinnangud ainetevahelise seostamise ja maailmapildi rikastamise kohta aabitsates

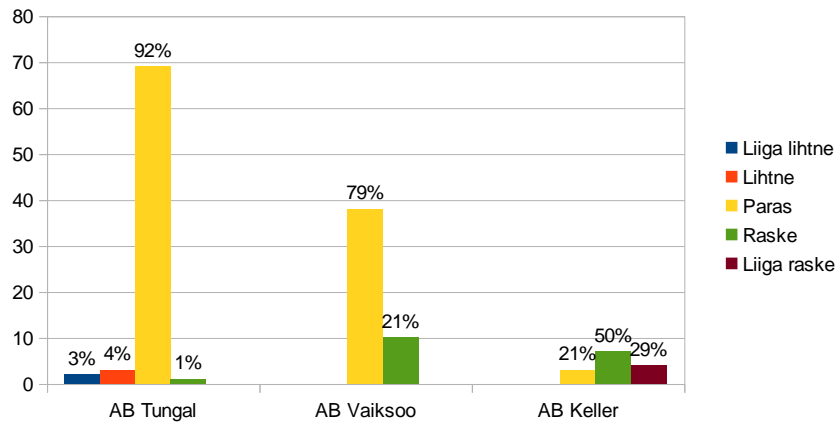

Joonis 13. Aabits võimaldab teiste ainevaldkondadega (õppeainetega) seostamist

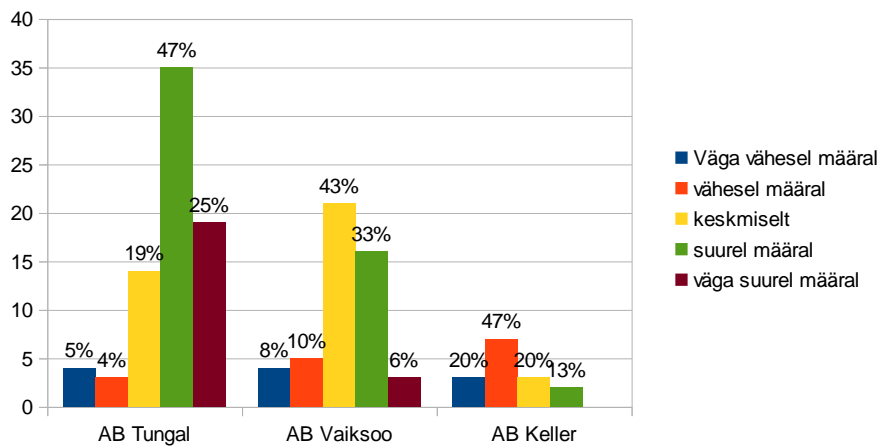

Joonis 14. Aabits võimaldab rikastada laste maailmapilt

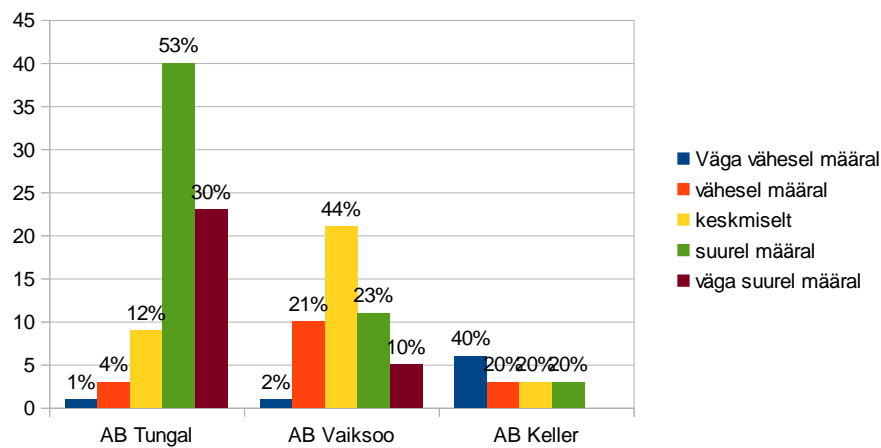
Lisa 6. Õpetajate hinnangud aabitsate lugemismaterjali keerukusele

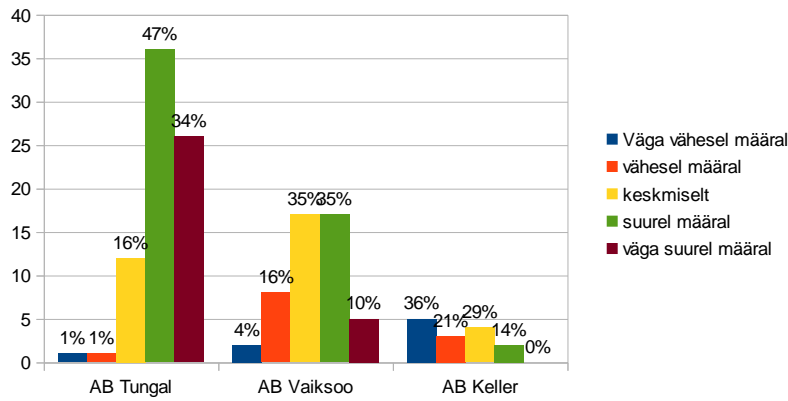
Joonis 15. Hinnang aabitsa raskusastmele

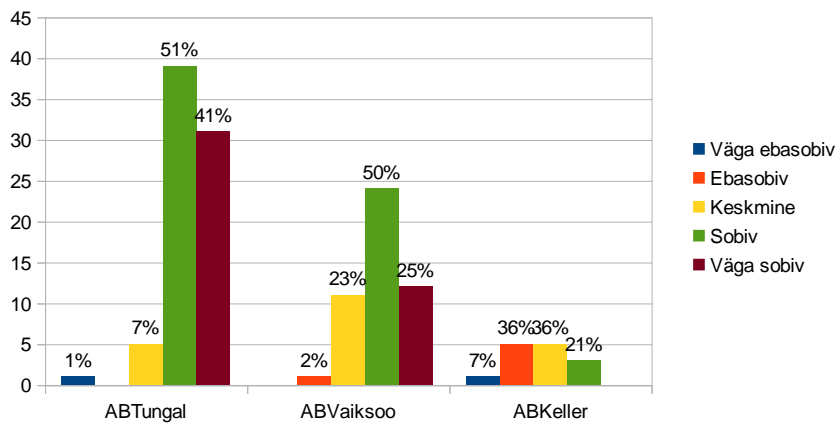
Joonis 16. Aabits võimaldab rakendada individualiseerimist

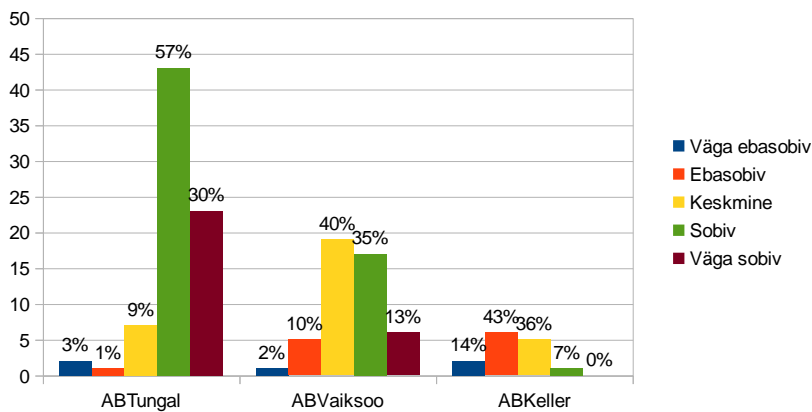
Joonis 17. Aabits võimaldab liikuda lapsel parajas tempos kergemalt keerukamale lugemismaterjalile

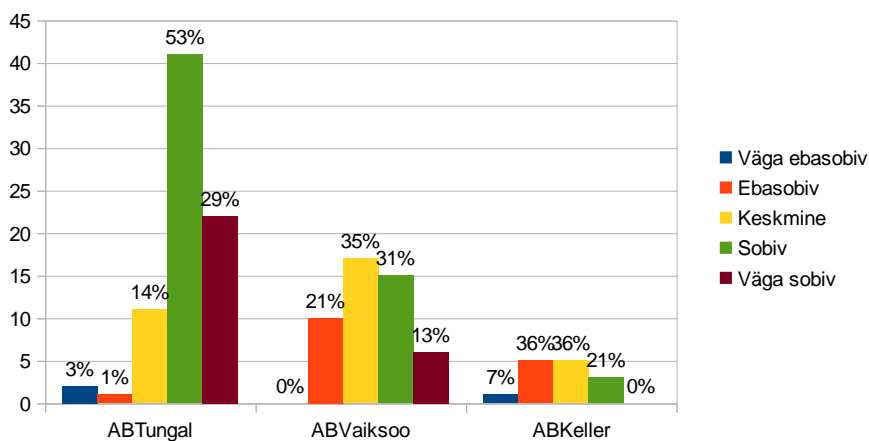
Joonis 18. Aabits võimaldab lapsele jõukohast õppetööd

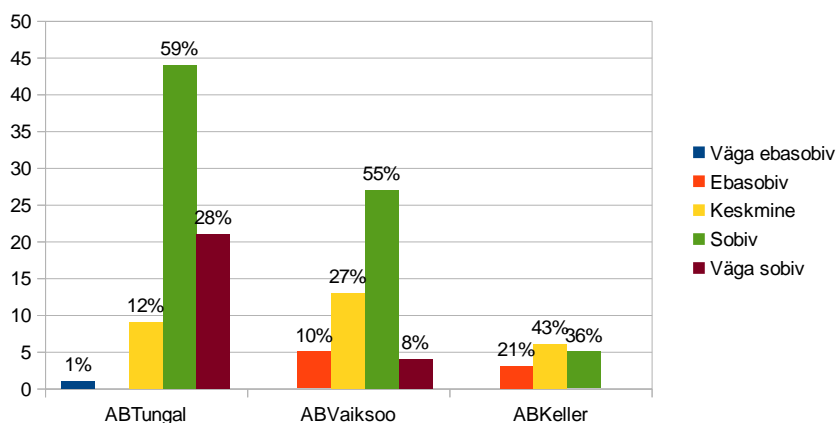
Joonis 19. Lugemispalade sisuline eakohasus

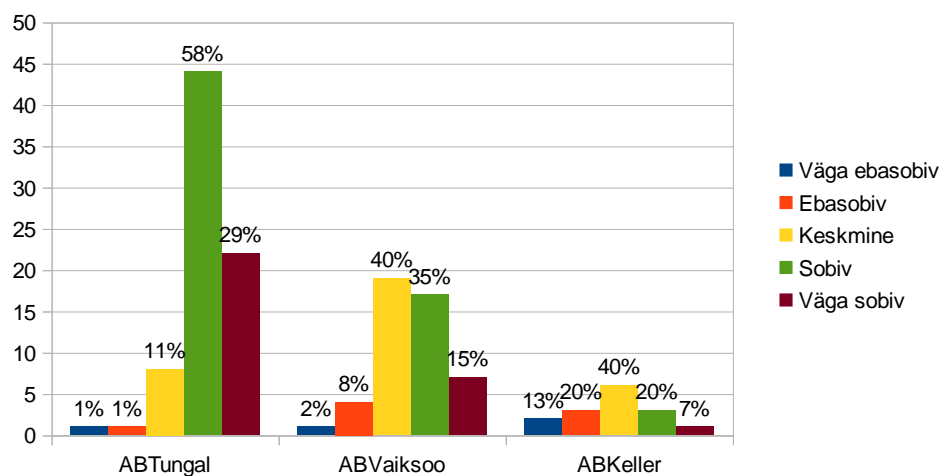
Joonis 20. Lugemispalade keeleline eakohasus

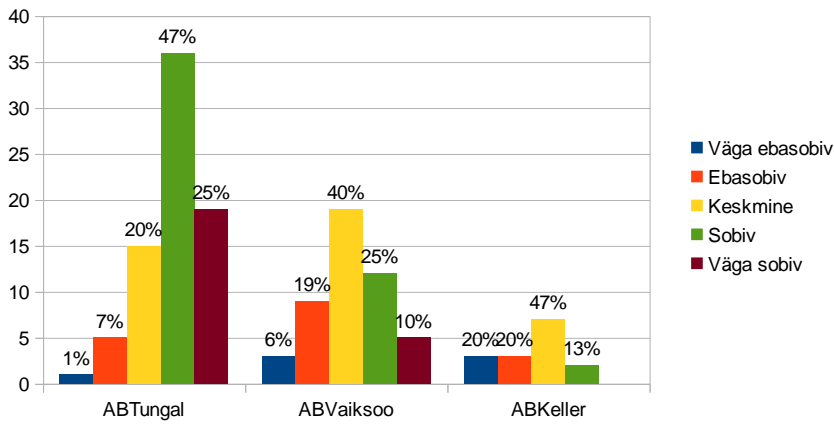
Joonis 21. Lugemispalade pikkus

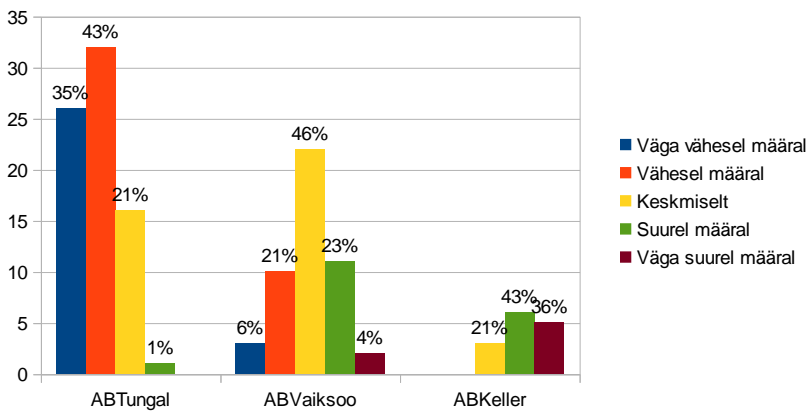
Joonis 22. Juhendite selgus

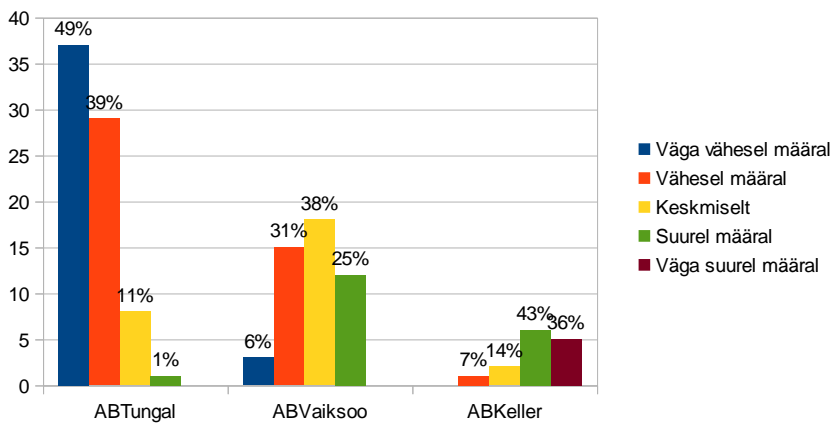
Joonis 23. Õppematerjali järjestus.

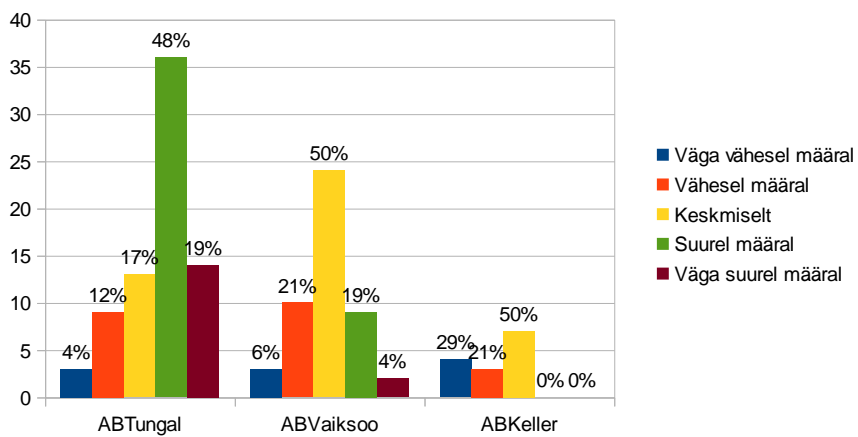
Joonis 24. Lugemismaterjali raskusastme vastavus koolieelses õppekavas sätestatud eeldatavale lugemisoskusele

Joonis 25. Lugemispalad sisaldavad palju pikki ja keerulisi sõnu, mis on lapsele raskesti mõistetavad

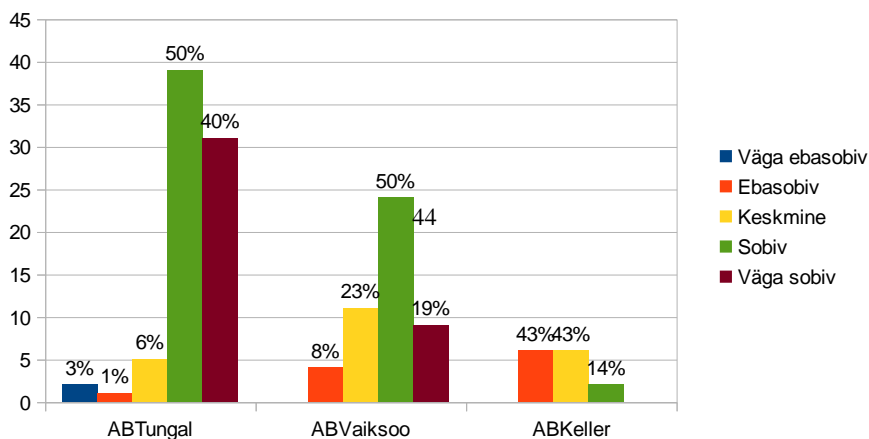

Joonis 26. Lugemispalad sisaldavad pikki ja keerulisi lauseid, mis on lapsele raskesti mõistetavad

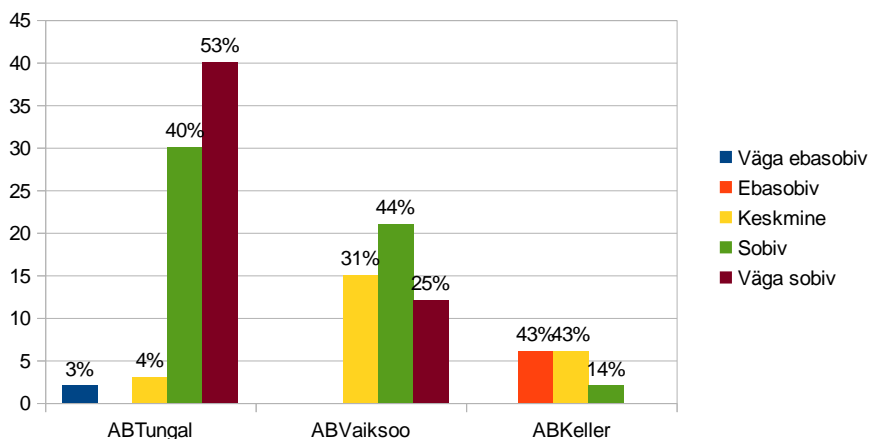

Joonis 27. Lugemispalad sisaldavad piisavalt jõukohast lugemismaterjali nii nõrgale, keskmisele kui ka tugevale lugejale

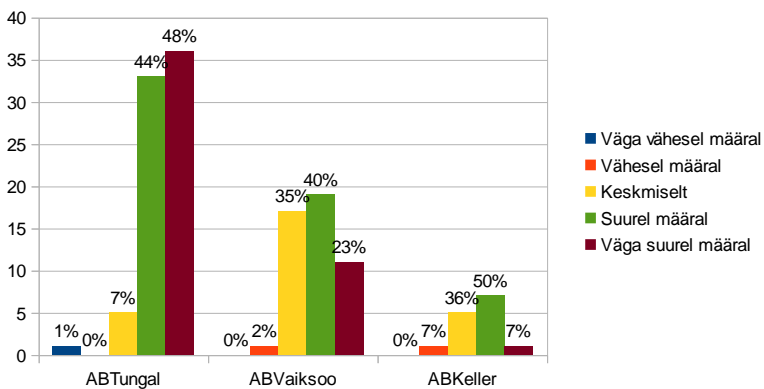
Lisa 7. Õpetajate hinnangud aabitsa kujundusele

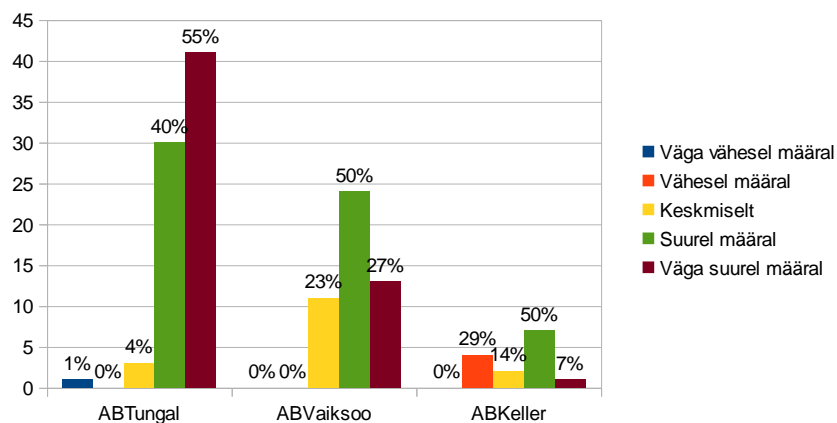
Joonis 28. Tekstide liigendatus

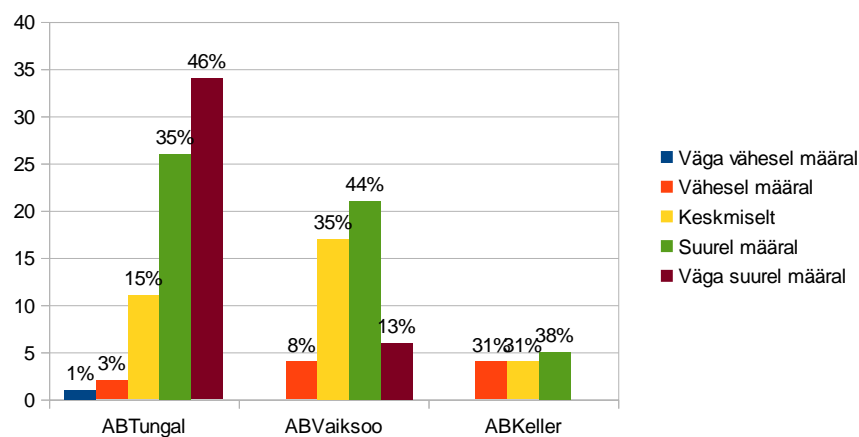
Joonis 29. Kirja loetavus aabitsates

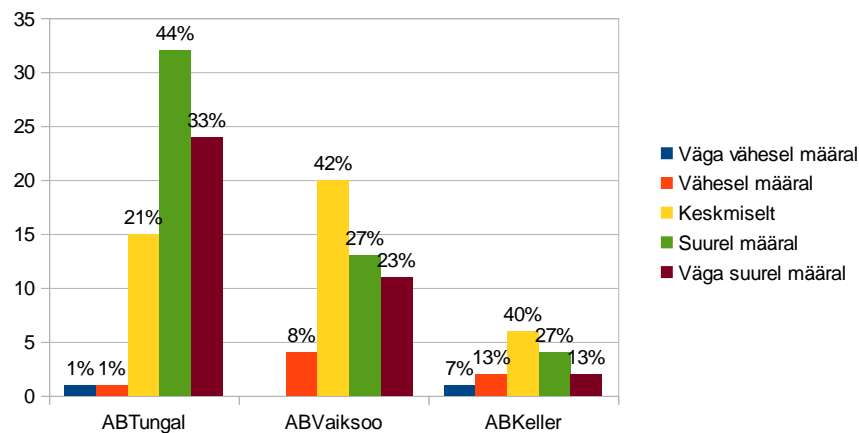
Joonis 30. Illustratsioonid tekitavad lapses huvi

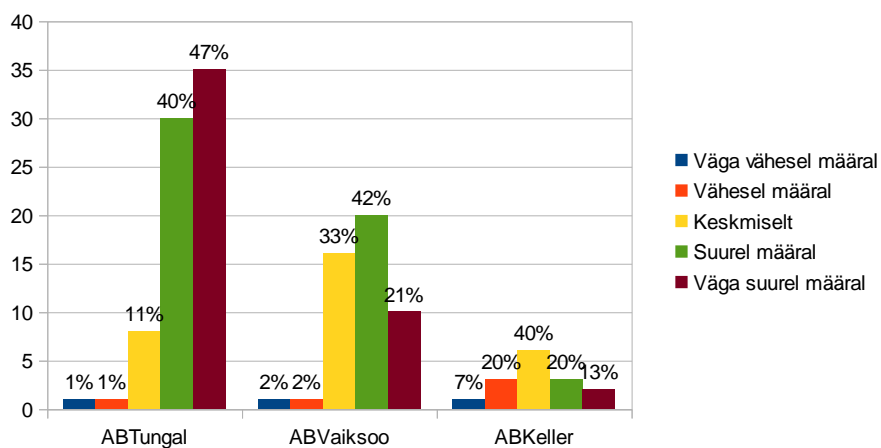
Joonis 31. Illustratsioonid toetavad teksti mõistmist

Joonis 32. Illustratsioonid aitavad arendada laste loovust

Joonis 33. Illustratsioonid aitavad arendada lapse sõnavara

Joonis 34. Illustratsioonid aitavad arendada jutustamisoskust

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Ruth vaik-Luga

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 28.10.1975)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Õpetajate hinnangud aabitsatele laste õpioskuste toetajana
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Piret Soodla

(juhendaja nimi)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, 15.05.2013.a. *(kuupäev)*